

Broj: 02-05-2254-10/16
Sarajevo, 28.01.2016. godine

Na osnovu člana 26. i 28. stav 4. Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 36/14 - Novi prečišćeni tekst i 37/14 – Ispravka), Vlada Kantona Sarajevo na **29. sjednici** održanoj **28.01.2016.** godine, donijela je sljedeći

ZAKLJUČAK

1. Prima se na znanje Informacija Tima za implementaciju Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014-2016, o učinjenim mjerama koje su predviđene navedenim Akcionim planom.
2. Informacija iz tačke 1. ovog Zaključka dostavlja se Skupštini Kantona Sarajevo, **informativno.**

PREMIJER

Elmedin Konaković

Dostaviti:

1. Predsjedavajuća Skupštine Kantona Sarajevo
2. Skupština Kantona Sarajevo
3. Premijer Kantona Sarajevo
4. Tim za implementaciju Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014-2016 (putem Kabineta premijera)
5. Evidencija
6. Arhiva

web: <http://vlada.ks.gov.ba>
e-mail: vlada@vlada.ks.gov.ba
Tel: + 387 (0) 33 562-068, 562-070
Fax: + 387 (0) 33 562-211
Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO
VLADA**

Tim za implementaciju Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014-2016

I N F O R M A C I J A

Tima za imlementaciju Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014-2016

Na sjednici održanoj dana 27.11.2013. godine Skupština Kantona Sarajevo je donijela Odluku o usvajanju Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014-2016.

Vlada Kantona Sarajevo je na sjednici održanoj dana 21.05.2015. godine donijela Rješenje broj: 02-05-8923-41/15 od 21.05.2015. godine o imenovanju Tima za implementaciju Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014-2016. godine:

- Mesud Peljto, predsjednik Tima
- Hasan Begić, koordinator Tima
- Elvedin Okerić, član Tima
- Irena Zima, član Tima
- Dr. Alma Kadić, član Tima
- Lamija Husić, član Tima
- Fahira Kalajdzisalhović, član Tima
- Branko Šljivar, član Tima
- Sanela Rondić, član Tima
- Silva Španjić, član Tima
- Berina Letić-Terović, član Tima
- Edina Đečević, sekretar

Do sada Tim je održao sedam radnih sastanaka, na kojima pored članova Tima prisustvuju i gosp. Senad Alić, direktor KJU Porodično savjetovalište, gosp. Saudin Đurđević, direktor JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja i gosp. Almir Mehić, predstavnik JU Terapijska zajednica Kampus. Direktor Zavoda za vaspitanje muške djece i omladine "HUM" ne prisustvuje sastancima Tima, iako je na svaki sastanak pozvan.

Sastancima Tima također prisustvuju i predstavnici Centra za istraživanje politike suprostavljanju kriminaliteta (CPRC) i to: prof. Elmedin Muratbegović, gđa Elma Datzler i gosp. Srđan Vujović. CPRC je u saradnji sa UNICE-om već radio slične akcione planove u Istočnom Sarajevu, Travniku i Banja Luci, te se ponudio da pomogne i u Kantonu Sarajevo, kako sa stručne strane, tako i sa finansijske strane u saradnji sa UNICEF-om.

Još na prvom sastanku dogovoreno je da se uputi dopis načelnicima općina u Kantonu Sarajevo i tražiti da (ako to do sada nije učinjeno) u skladu sa Akcionim planom i obavezama koje proizilaze iz istog, formiraju savjete sigurnosti, te Timu, u roku od 30 dana, dostave imena i prezimena članova savjeta. Na ovaj dopis Tim je dobio odgovor od Općine Stari Grad i Općine Novi Grad. Ostalim općinama upućene su dvije urgencije na navedeni zahtjev, ali nismo dobili odgovor.

Također, Tim je uputio dopise resornim ministarstvima i ustanovama u Kantonu Sarajevo da, u skladu sa obavezama koje proizilaze iz Akcionog plana, dostave informaciju šta je do sada urađeno i aktivnosti koje su sprovedene po pitanju implementacije Akcionog plana. Na osnovu dosadašnjih prikupljenih i dostavljenih informacija od strane resornih ministarstava i drugih institucija, Tim je sačinio cjelovitu informaciju (dostavljena u prilogu).

Tim je, u saradnji sa CPRC-om, pripremio Dopunu Akcionog plana kako bi isti uskladio sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Federaciji BiH. Navedena Dopuna Akcionog plana upućena je Ministarstvu unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo od kojeg će Vladi Kantona Sarajevo biti dostavljena na razmatranje i usvajanje.

Članovi Tima su prisustvovali Press konferenciji i Okruglom stolu na temu „Maloljetničko pravosuđe u BiH: Duh novih zakonskih rješenja i izazovi u implementaciji“, te sastanaku sa Radnim timom Grada Istočno Sarajevo za učešće u projektu „Pravda za svako dijete“, što je organizovao Centar za istraživanje politike suprostavljanju kriminaliteta je u saradnji sa UNICEF-om.

Također, članovi Tima su prisustvovali i prezentaciji prof. Elmedina Muratbegovića pod nazivom "Specifičnosti odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku". Navedenoj prezentaciji prisustvovali su i predstavnici općina u Kantonu Sarajevo, sa kojima je Tim održao sastanak i dogovorena dalja saradnja.

Napominjemo da sastancima Tima ne prisustvuje predstavnik Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo koji je imenovan za kordinatora Tima, ni predstavnica Općinskog suda, a što znatno otežava rad Tima.

Također Vas obavještavamo da implementaciju Akcionog plana otežava i nedostatak finansijskih sredstava u Budžetu Kantona Sarajevo, kao i nedostatak kadrova u odgojo-obrazovnim ustanovama i Kantonalnom centru za socijalni rad.

S poštovanjem,

PREDSJEDNIK TIMA

Mesud Peljto

INFORMACIJA

resornih ministarstava i javnih ustanova o preduzetim aktivnostima na implementaciji Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014-2016.

1. MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO- UPRAVA POLICIJE

Obzirom na kontinuitet rada Uprave policije MUP-a Kantona Sarajevo na prevenciji maloljetničkog prijestupništva i vodeći računa o implementaciji "Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014- 2016. godina", na osnovu dostavljenih odgovora organizacionih jedinica Uprave policije, na polju prevencije učinjeno je sljedeće:

Sektor uniformisane policije- Jedinica za saobraćaj

Dana 09.04.2015. godine upriličena je posjeta djece iz vrtića „Biseri“ Jedinici za saobraćaj MUP-a Kantona Sarajevo, gdje su djeca upoznata sa osnovnim pojmovima iz oblasti saobraćaja, saobraćajnom signalizacijom, te pravilnim ponašanjem učesnika u saobraćaju. U tom cilju je prikazan edukativni film na temu sigurnosti učesnika u saobraćaju, sa posebnim akcentom na sigurnost i pravilno ponašanje pješaka, kao učesnika u saobraćaju. Nakon toga je organiziran obilazak radnih prostorija Jedinice za saobraćaj, voznog parka uz demonstraciju rada svjetlosne i zvučne signalizacije na policijskim vozilima, te predstavljen izgled i lična oprema policijskog službenika MUP-a Kantona Sarajevo.

U periodu od 12. do 16. juna 2015. godine, je održan „12. Kidds Festival“, gdje su policijski službenici Jedinice za saobraćaj prvog dana Festivala izvršili pratnju učesnika parade od Vječne vatre do KSC "Skenderija", a narednih dana na platou ispred KSC Skenderiji, policijski službenici Jedinice za saobraćaj, učesnicima „12. Kids Festival“, predstavili su i demonstrirali rad materijalno-tehničkih sredstava kojim raspolažu auto-patrole Jedinice za saobraćaj, kao što su alkometri, radari za mjerenje brzine, oprema za vršenje uviđaja saobraćajnih nezgoda i sl.

Prilikom izvršenja Planskih mjerenja brzine kretanja motornih vozila, između ostalih lokacija, mjerenje brzine kretanja motornih vozila vršena su i u ulicama Braće Mulić, Bulevar Mimar Sinana, Terezija i na Magistralnom putu M-5 u mjestu Rakovica, u cilju bolje bezbjednosne situacije u blizini osnovnih škola.

Odjeljenje za edukaciju, nije imalo aktivnosti po Akcionom planu za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014- 2016. godina.

Jedinica za profesionalne standarde za 2014. godinu

1. -U sklopu realiziranja aktivnosti: 1.1. održana su 02 sastanka i održana 03 predavanja u 02 škole (JU Srednja medicinska škola "Jezero" - 03 predavanja za 140 učenika/ka i 01 Predavanje/radionica "Neka znanje bude tvoje jedino oružje" u JU Srednja mašinska škola, za 70 učenika/ca sa U.G. "Pragma"); 1.2. sa policajcima u zajednici obavljene pripreme i održana 03 (tri) predavanja u Tursko-bosanskom koledžu, za oko 150 učenika navedenog koledža, 1.3. distribuiranje policajcima/kama u zajednici obavijesti o 02 propisa vezano za djeocu i maloljetnike u kaznenom postupku; i za počinitelje nasilja u obitelji, 1.4. dostavljanje spiska potrebne opreme i materijala za policajce u zajednici i koordinatora; 1.5. pripreme i sudjelovanje na 11. Kid's festivalu "Sarajevo 2014." za oko 30 000 posjetitelja iz Sarajeva i BiH; 1.6. praćenje medijskih aktivnosti MUP-a KS u vezi podjele metal-detektora za 23 OŠ i SŠ na području KS, te objavljivanja informacije o postavljanju video-kamera u svim OŠ i SŠ u KS od strane MUP-a KS, postavljanja metal-detektorskih vrata u III gimnaziji, a sve u partnerstvu sa državnim i privatnim subjektima, sa ciljem

kombiniranja rada nastavnog osoblja i tehničkih metoda u preveniranju maloljetničkog prijestupništva; 1.7. praćenje aktivnosti CCPA - OFFS - SSP - Danske škole nogometa, koji su partneri MUP-a KS u radu sa djecom (ovaj put oko 200 učenika/ca od 05-09 razreda OŠ) i u kojoj je sudjelovao i policajac u zajednici PS Hadžići IV PU; 1.8. postupanje po dopisu SOS Kinderdorfa u vezi provođenja radionica na otvorenom "Superbus" u 02 (dva) termina PS Ilijaš i u 01 (jednom) terminu PS Novi Grad; 1.9. postupanje po dopisu Ambasade Francuske u BiH u vezi posjete experta Francuske policije i održavanja predavanja zajedno sa expertom MUP-a KS na temu "Senzibiliziranje i prevencija protiv narkotika"; održana 02 (dva) sastanka sa predstavnicima Ambasade Francuske u BiH i drugima, održano je 20 predavanja u 07 (sedam) SŠ KS, koja su trajala ukupno 40 nastavnih sati, prisustvovalo ukupno oko 420 učenika, oko 175 nastavnika i oko 150 roditelja; sačinjeno 03 (tri) izvještaja i informacije za policijskog komesara, i Ministarstvo za obrazovanja, nauke i mladih KS; 1.10. davanje uputstva policajcima/kama u zajednici u vezi potrebe provođenja aktivnosti na prevenciji zloupotrebe pirotehničkih sredstava za vrijeme novogodišnjih i drugih blagdana;

2. IPA (Međunarodno policijsko udruženje): 2.1. iniciranje ostvarivanja partnerstva u Projektu „Bojanka za saobraćajni odgoj djece“, koji provodi IPA - Regionalni klub Sarajevo, u partnerstvu sa MUP-om KS i Općinom Centar Sarajevo; 2.2. suradnja na Kid's festivalu; 6.3. suradnja na 1. dječijem sajmu;

3. Informacijsko-edukacijsko-promotivni materijal - izvršeno razvrstavanje i slaganje istog i podjela dijela istog za potrebe policajaca u zajednici; sačinjen tabelarni pregled;

4. Postupanje sa drugim predstavnicima civilnog društva: 4.1. Centar za promociju civilnog društva BiH u vezi "Smjernica za postupanje u slučajevima nasilja nad djecom u BiH", a u vezi plakata koji se odnose na 04 ključne institucije koje reaguju u ovakvim situacijama - policija, škola, centar za socijalni rad i medicinske ustanove; 4.2. postupanje po dopisu UG "PROI" u vezi provođenja aktivnosti na formiranju Multisektoralne radne grupe za analizu slučajeva Top20 mladih povezanih sa kriminalnim ponašanjem. po pitanju rada sa povratnicima u vršenju krivičnih djela (što spada u segment rada policije u zajednici), na području KS; 4.3. postupanje po dopisu organizacije „Cuspis“ i postavljanje radne tačke MUP-a KS sa partnerima za vrijeme održavanja „1. Dječijeg sajma“ u trajanju od 03 dana (angažirano 06 policajaca/ki, 01 sl.automobil, 01 sl. motocikl, fotografirano 1350 djece), 4.4. postupanje po dopisu Organizacije djece i mladih BiH i Sarajeva i obilježavanje 22 godine postojanja iste kroz sudjelovanje u projektu "Sarajevska nit života – mostovi, mir, ljubav i mi..." (angažirano 05 djece, 04 policajca/ke, 01 sl.automobil); 4.5. stupanje u kontakt sa još 07 subjekata sa ciljem zajedničkog provođenja aktivnosti iz RPZ sa predstavnicima MUP-a KS;

5. Kampanje: 5.1. sa UNDP-om "Budi na pravoj strani – izaberi život bez oružja – građani koji predaju oružje u nelegalnom posjedu neće biti kažnjeni. Vrijeme je ! Besplatno pozovite najbližu policijsku stanicu na 122" izvršena podjela policijskim stanicama na dalju distribuciju 530 kom plakata i 220 kom letaka u kampanji;

6. Redovne kalendarske aktivnosti sa policajcima u zajednici - vezano za nastavnu godinu, godišnje odmore, ljetnji raspust, važnije datume i drugo, što je karakteristično za sve ili za pojedine općine, a što je usko vezano za sigurnost i prevenciju;

Jedinice za profesionalne standarde polovina 2015. godine

1) "Akcioni plan za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014.-2016." -U sklopu realiziranja aktivnosti: 1.1. 11.-26.02. uključenje i praćenje provođenja aktivnosti policajaca/ki u zajednici PS Novi Grad u partnerstvu sa CPCD BiH (Centrom za promociju civilnog društva u BiH) na organiziranju i realiziranju radionice namijenjene roditeljima na temu "Međuvršnjačko nasilje i zloupotreba droga", koja je održana u prostorijama CPCD BiH, 26.02.2015.; 1.2. 22-27.05. obavljanje priprema u vezi održavanja tribina u 11 osnovnih škola na području Općine Centar Sarajevo pod nazivom "Ubojito sredstvo u džepu maloljetnika", a u okviru projekta "Etika u filozofiji življenja". Aktivnosti u vezi navedene tribine su odgođene do 11. mjeseca naredne školske godine; 1.3. sudjelovanje u provođenju aktivnosti u okviru manifestacije "12. Kid's festival, Sarajevo 2015." (12.-16.06.2015.)

2) Informacijsko-edukacijsko-promotivni materijal: 2.1. izvršeno razvrstavanje i slaganje istog i podjela dijela istog za potrebe policajaca u zajednici (na sastancima); sačinjen tabelarni pregled; 2.2. 04.02. kontaktirana predstavnicu VSTV u cilju pribavljanja dodatne količine letaka i postera u vezi zaštite svjedoka u krivičnom postupku, a za korištenje u radu policije sa zajednicom i distribuiranje; 2.3. 27.02. od NVO "Narko-NE", potpisnice Protokola o suradnji NVO sa MUP-om KS, preuzeto 960 komada brošure "Upute za 'upotrebu' tinejdžera" – materijal za roditelje (Knows teens, know risk), a radi uporabe i dalje distribucije kroz rad policije u zajednici na području Kantona Sarajevo; 2.4. na manifestaciji 12. Kid's Festival, Sarajevo 2015. podijeljeno oko 2000 kom raznog materijala, pri čemu je od Odjela za odnose s javnošću dobijeno po 100 kom materijala sa logom MUPa Kantona Sarajevo (olovka, blok, bedž);

3) Projekt "Rad policije/borba protiv nasilja u obitelji": 3.1. 06.-27.02. sudjelovanje u radu radne grupe na provođenju projekta-kampanje "Rad policije/borba protiv nasilja u obitelji"- zajedno sa predstavnicima ICITAP-a, Odjela za posebne namjene SKP i Odjela za odnose s javnošću UPK – prisustvovanje sastanku 12.02. odabir policajaca/ki u zajednici, odabir mjesta za obavljanje ankete, izrada smjernica za rad policajaca/ki u zajednici pri obavljanju ankete, sudjelovanje u pripremi sastanaka; 3.2. 03.-31.03. ICITAP - sudjelovanje u radu radne grupe na provođenju predmetnog/e projekta-kampanje 1) sastanak 09.03.: priprema materijala, vođenje sastanka, podjela materijala (30 anketnih listića, te oko 500 brošura "Uputstvo za upotrebu tinejdžera" od Narko-NE); 2) obavljanje 06 anketa na području PS Centar I PU, PS Novo Sarajevo II PU, PS Novi Grad III PU i PS Ilidža IV PU; 3.2.1. 19.03. SCC (Sarajevo City Center), 26.03. BBI (Bosnia Bank International), 09.04. Shopping centar "Merkur", 23.04. Shopping centar "Alta", 08.05. Mala aleja, 22.05. Importane – od ukupno 33 policijska službenika obavljanje 1706 anketnih razgovora, podjela 1050 letaka, davanje 02 izjave za BHT1, i za novinsku agenciju "Anadolija"; kroz sve aktivnosti obavljeno senzibiliziranje građana i ukupne javnosti, te ohrabrivanje i poticanje prijave slučajeva iz ove oblasti, te šire poticanje i ohrabrivanje suradnje policije i građana, razvijanje povjerenja u obostranom interesu; 3.2.2. ishodovanje dozvola za obavljanje aktivnosti u i ispred tržnih centara (u privatnom vlasništvu); 3.3. pribavljanje kontakta sa agencijom "Irina" u cilju izrade info-pultova od strane ICITAP-a za druge kantone F BiH; preuzimanje od ICITAP-a i podjela certifikata za policijske službenike/ce koji su sudjelovali u provođenju predmetne kampanje;

4) Postupanje sa predstavnicima civilnog društva: 4.1. aktivnost navedena pod tačkom 1.1.; 4.2. aktivnost navedena pod tačkom 5.3.; 4.3. 13-19.03. NVO Narko-NE - pisanje odgovora – komentara za 29 kartica koje su dostavljene na davanje komentara u projektu "Know teens, know risks", a vezano je za legalne i ilegalne narkotike, ovisnosti, i ponašanje u cilju prevencije; 4.4. 08.04. NVO Caritas Švicarske i Udruga "Budi mi prijatelj" – u svojstvu partnera u projektu "Inkluzija Roma u osnovno obrazovanje na području Kantona Sarajevo" pristustvanje predstavi u povodu obilježavanja 08.04. - Svjetskog Dana Roma; 4.5. 18.05. Pribavljanje od Fondacije "Cure" pisanih materijala u vezi sa nasiljem nad ženama, udruživanjem žena, jačanjem liderstva među ženama i podijela istih u SKP – Odjel za posebne namjene (06) i Udruženju žena policajca BiH (05);

5) Web-master web-stranice MUP-a Kantona Sarajevo – 5.1. stalna suradnja i dostavljanje DVD i CD sa fotografijama i tekstovima vezano sa sve RPZ aktivnosti; a naročito za "Predstavljamo RPZ policajce"; 5.2. obavljeno osobno fotografiranje za web-stranicu MUP-a KS – policija u zajednici, te su upućeni policajci/ke u zajednici da obave isto (okončano); 15.3. povremeno kontaktiranje administrator u vezi provođenja aktivnosti na postavljanju fotografija i izvještaja o provođenju RPZ aktivnosti na području svih PU MUP-a Kantona Sarajevo;

6) Kampanje: 6.1. sa ICITAP-om pod 3.1.; 6.2. 04.05. praćenje sudjelovanja policajaca/ki u zajednici u provođenja mini-kampanje "Sigurnost pješaka u zajednici" koji je vođen od strane Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo u partnerstvu sa MUP-om Kantona Sarajevo, a u kojem je sudjelovao 01 inspektor iz Jedinice za saobraćaj i policajci/ke u zajednici, te učenici iz 07 OŠ sa područja KS (senzibiliziranje građana u lokalnim zajednicama podjelom prigodnih letaka; učenici iz ŠSP su polagali ispit za članstvo u ŠSP, a policajci/ke u zajednici su bili članovi ispitnih komisija; (policajci u zajednici kroz mjesečne izvještaje);

7) Redovne kalendarske aktivnosti sa policajcima u zajednici – 7.1. vezano za nastavnu godinu, godišnje odmore, zimski raspust, važnije datume i drugo, što je karakteristično za sve ili za pojedine općine, a što je usko vezano za sigurnost i prevenciju; 7.2. redovno obavljanje kontakata sa policajcima u zajednici – neposredno putem posjeta ili telefonskim putem, kao i sa drugim subjektima koji imaju ulogu u ovoj oblasti.

POLICIJSKI SLUŽBENICI – POLICAJCI/KE U ZAJEDNICI SU PROVODILI REDOVNE AKTIVNOSTI PREDAVANJA PO ŠKOLAMA (ZAJEDNO SA SUBJEKTIMA U ŠKOLI – UČENICI, NASTAVNICI, PEDAGOZI, RODITELJI – SAVJETI RODITELJA, CENTRI ZA SOCIJALNI RAD) I AKTIVNOSTI SARADNJE NA IZRADI RADOVA U OKVIRU ŠKOLSKIH ZADAĆA.

Sektor kriminalističke policije

Odjeljenje za posebne namjene u okviru kojeg se nalazi referat maloljetničko prijestupništvo svakodnevno priovodi aktivnosti na prevenciji maloljetničke delinkvencije, a sukladno s tim se prate statistički trendovi u kretanju maloljetničkog prijestupništva. Policijski službenici poseban doprinos daju u implementaciji Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH, kroz senzibilizaciju policijskih službenika i upoznavanjem istih sa Zakonom. Također, policijski službenik zadužen za referat maloljetničkog prijestupništva je u 2014/2015. godine kroz redovne aktivnosti u okviru permanentne obuke, predavao policijskim službenicima MUP-a Kantona Sarajevo na temu: "Maloljetničko prijestupništvo". U okviru redovnih aktivnosti održana su predavanja u sljedećim školama: "Četvrta gimnazija- Ilidža (predavanje za roditelje učenika III razreda), Srednja škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije Ilidža; Srednoškolski centar Hadžići, Srednja škola Vogošća.

Odjeljenje za borbu protiv zloupotrebe opojnih droga u okviru svojih nadležnosti aktivnosti na prevenciji zloupotrebe opojnih droga samoinicijativno i na inicijativu obrazovnih ustanova i nevladinih organizacija su preduzimali određene mjere na polju edukacije djece.

Policijske uprave

Prva policijska uprava u okviru svojih aktivnosti, koje se odnose na Akcioni plan za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom, iste implementira putem policijskih službenika zaduženih za rad policije u zajednici, uz ostvarenu saradnju sa osnovnim i srednjim školama na području općina Centar i Stari Grad u sklopu radionica sa učenicima i roditeljima na temu: " Maloljetničko prijestupništvo".

Druga policijska uprava

U okviru aktivnosti rad policije u zajednici u periodu od 01.01.2014.godine do 30.06.2015.godine, policijski službenici koji su zaduženi za provođenje aktivnosti Rad policije u zajednici u Drugoj PU-PS Novo Sarajevo, proveli su sljedeće aktivnosti na implementaciji „Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014-2016” :

- održano predavanja u osnovnim školama: 63,
- održano predavanja u srednjim školama: 17,
- održano predavanja u obdaništima/vrtićima: 10,
- prisutan broj učenika na predavanjima: 1758,
- prisutan broj roditelja na predavanjima: 145,
- prisutan broj odjeljenjskih voditelja: 91,
- obrađene teme: 7.

Realizovane sljedeće teme:

- Sigurnost djece u saobraćaju,

- Međuvršnjačko nasilje,
- Maloljetnička delinkvencija,
- Civilna hrabrost,
- Zloupotreba narkotičkih sredstava,
- Mladi u sukobu sa zakonom (JRiM, KD-a),
- Senzibiliziranje i prevencija narkotika.

Treća policijska uprava u okviru aktivnosti implementacije Akcionog plana, poduzela je niz aktivnosti iz koji se mogu izdvojiti sljedeće: Policijski službenici koji rade u okviru projekta rad policije u zajednici, kroz svoje svakodnevne aktivnosti rade na edukaciji maloljetnika i njihovih roditelja kroz saradnju sa školama na području općine Novi Grad, kroz organizovanje predavanja, kulturno zabavnih sadržaja sa naglaskom na sigurnost maloljetnika, osiguravaju veće prisustvo policijski službenika u blizini škola. Također, policijski službenici u sklopu obavljanja redovnih poslova i zadataka vrše kontrolu ugostiteljskih objekata i poštivanja zabrane točenja alkoholnih pića maloljetnicima, kao i kontrolu kladionica i drugih objekata namjenjenih za igre na sreću, te pojačana kontrola sprečavanja i prevencija prosjačenja i zloupotreba djece u tu svrhu, a obavljaju se i aktivnosti na obilasku stajališta i mjesta gdje se okupljaju maloljentic.

Četvrta policijska uprava u okviru prevencije policijski službenici su u školskoj 2014/2015 godini radili na realizaciji edukativnih projekata u svim osnovnim i srednjim školama na području ove PU sa posebnim akcentom na temu maloljetničko prijestupništvo i delinkvencija, a pored toga obrađivane su teme saobraćaja i zloupotrebe narkotika.

Pored predavanja učenicima uzrasta V, VI, VII, VIII i IX razreda koji su upoznati o samim posljedicama pristupništva, policijski službenici ove PU povremeno su pristivali i roditeljskim sastancima u školama, gdje su roditeljima skretali pažnju i ukazivali na njihovu odgovornost kod maloljetničkog prijestupništva, a sve u cilju zajedničke borbe u prevenciji i spriječavanju ove pojave kod maloljetnika, što je kod uposlenika škole i roditelja pozitivno prihvaćeno.

Sprovodeći aktivnosti na realizaciji Akcionog plana policijski službenici su redovno vršili obilazak osnovnih i srednjih škola na području ove PU, te ostvarili stalno prisustvo ispred škola u vrijeme početka i završetka nastave, kao u vrijeme velikih odmora, te vršili obilazak obilazak tramvajskih, autobuskih terminala i stajališta preventivno djelujući na sprečavanju JRM-a i krivičnih djela.

Peta policijska uprava- policijski službenici preduzimaju mjere i radnje u skladu sa svojim nadležnostima, a koje su u skladu sa "Akcionim planom za prevenciju maloljetničkog prestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014-2016.godina". s tim u vezi implementira se u cjelost i Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, dok su od strane policijskih službenika ove PU zaduženih za rad policije u zajednici sačinjeni projekat "Prevencija u školama, rad sa maloljetnicima po pitanju maloljetničke delinkvencije", projekat tzv. "Pomirenja", gdje su pored nosioca projekta Pete PU partneri projektu bile i Centri za socijalni rad, Općine sa područja ove PU, kao i Mjesnih zajednica.

2. MINISTARSTVO PRAVDE I UPRAVE KANTONA SARAJEVO

Aktivnosti i mjere Ministarstva pravde i uprave Kantona Sarajevo definisane u okviru Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014-2016. godine, podijeljene su u dvije grupe prema vrsti poslova predviđenih za implementaciju.

Pod tačkom 1. ovog segmenta Akcionog plana predviđene su mjere i aktivnosti koje se odnose na normativno regulisanje, odnosno usaglašavanje kantonalnih propisa sa odredbama Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 7/14). Ova aktivnost implementirana je u cjelosti, Skupština Kantona

Sarajevo na sjednici održanoj 09.09.2015. godine donijela je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju sankcija u Kantonu Sarajevo. Po potrebi, u narednom periodu će se pristupiti i izmjenama postojećih kao i donošenju novih provedbenih akata ukoliko to primjena ovog zakona bude nalagala.

U skladu sa obavezama iz navedenog dokumenta preciziranim u tački 2. aktivnosti Ministarstva pravde i uprave - Obezbjedenje potrebnih kadrovskih, materijalnih i prostornih pretpostavki za procesuiranje i zaštitu djece i maloljetnika u krivičnom postupku "analiza i unapređenje postojećih resursa Općinskog i Kantonalnog suda u Sarajevu te Kantonalnog tužilaštva Kantona Sarajevo; organizacija posebnih odjelenja za maloljetnike; planiranje i popuna novih radnih mjesta u skladu sa zahtjevima iz Zakona: socijalni pedagozi-defektolozi, socijalni radnici, pedagozi, psiholozi; obavezna edukacija sudija i tužilaca za maloljetnike te stručnih savjetnika, prilagođavanje informacionog sistema upravljanja predmetima maloljetničkog prestupništva CMS i TCMS, stvaranje posebne baze podataka; planiranje i obezbjeđenje potrebnih sredstava za realizaciju predviđenih aktivnosti", navedene pravosudne institucije dostavile su podatke o implementaciji planiranih mjera i aktivnosti iz svog djelokruga rada.

U Kantonalnom tužilaštvu Kantona Sarajevo je nakon stupanja na snagu navedenog zakona formirano posebno Odjelenje za maloljetnike koje se sastoji od tri tužioca, što odgovara trenutnim potrebama Tužilaštva, u skladu sa prilikom ove vrste predmeta. Edukaciju ovih tužilaca kao i drugih tužilaca koji pokreću postupak u kojem se kao oštećeni pojavljuje dijete, iz oblasti prava djeteta kontinuirano provodi Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH pod nadzorom nadležnog tijela - Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine. U Tužilaštvu nisu planirana mjesta za defektologa, socijalnog radnika, pedagoga i psihologa, te nisu ostvarene ni prostorne i tehničke pretpostavke za procesuiranje i zaštitu djece i maloljetnika u krivičnom postupku (posebne prostorije i tehnički uređaji za saslušanje svjedoka), radi nedostatka finansijskih sredstava.

Općinski sud u Sarajevu je u okviru Krivičnog odjelenja suda oformio odjel za maloljetnike, odredio sudije koji postupaju u predmetima maloljetničkog prijestupništva te formirao krivična vijeća za rad na ovim predmetima. U saradnji sa Centrom za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH, organizovana je stručna obuka za sudije Krivičnog i Prekršajnog odjelenja koji postupaju po maloljetničkim predmetima. Nakon provedene edukacije, certificirano je za rad sa maloljetnim licima 25 sudija ovog suda. Pored toga, pripremljenim prijedlogom za izmjene Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji suda, predviđeno je zapošljavanje dodatnih stručnih savjetnika koji bi tokom cijelog postupka pružali pomoć u skladu sa odredbama Zakona. Do obezbjeđenja novog kadra na ovim poslovima Sud u rješavanju po maloljetničkim predmetima koristi usluge psihologa Kantonalnog suda u Sarajevu koji pruža stručnu pomoć svjedocima u krivičnom postupku i kapacitete sobe za zaštićene svjedoke, te na taj način obezbjeđuje dosljednu primjenu Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

U Krivičnom odjelenju Kantonalnog suda u Sarajevu, na predmetima koji se odnose na maloljetnike rade posebne sudije koje su prošle obaveznu edukaciju u skladu sa zakonom. Sistem elektronskog upravljanja predmetima maloljetničkog prijestupništva prilagođen je ovoj specifičnoj vrsti predmeta. Posebna sredstva za implementaciju Akcionog plana nisu planirana niti obezbijeđena u Budžetu Kantona Sarajevo za 2015. godinu na razdjelu iz kojeg se finansira ovaj sud.

Navedene institucije pravosuđa nisu dostavile tražene podatke o iznosu dodatnih novčanih sredstava, eventualno potrebnih za implementaciju Akcionog plana u narednom periodu, kako bi ista mogla biti planirana i obezbijeđena u Budžetu Kantona Sarajevo za 2016. godinu.

Na osnovu navedenog, može se konstatovati da su pravosudne institucije Kantona Sarajevo, u proteklom periodu implementirale sve planirane aktivnosti u obimu koji je bio uslovljen raspoloživim sredstvima u Budžetu Kantona Sarajevo za 2015. godinu, ne dovodeći u pitanje efikasnu primjenu Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

3. MINISTARSTVO ZDRAVSTVA KANTONA SARAJEVO

Aktivnost 1. – oblast prevencije i edukacije

1.1 Prevencija narkomanije, alkoholizma i drugih ovisnosti

1.2 Prevencija nasilja nad školskom djecom i mladim

1.3 Zdravstveno prosvjeđivanje u školama vezano za reproduktivno zdravlje i planiranje porodice

Služba porodične medicine u JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo evidentira slučajeve nasilja u porodici. Prema Izvještaju o oboljenjima i stanjima utvrđenim u službi porodične medicine primarne zdravstvene zaštite u toku 2014. godine, registrirano je 7 slučajeva u kategoriji sindroma zlostavljanja–odnosno lošeg postupka (T74). – još nisu kompletirani podaci za ovu godinu. Svi slučajevi su registrirani u u dobnoj skupini od 7 do 14 godina života.

U Bužetu Ministarstva zdravstva za 2015 godinu nisu planirana finansijska sredstva za ove namjene.

Aktivnost 2 - Jačanje kapaciteta Centara za mentalno zdravlje

Razvijanje i jačanje uloge Centara za mentalno zdravlje u segmentu maloljetničkog prestupništva je posebno značajna i sa aspekta zaštite mentalnog zdravlja maloljetnika i poremećaja ponašanja mladih osoba.

Pri JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo funkcionišu Centri za mentalno zdravlje u zajednici na području 8 punktova i to kao Organizacione jedinice Doma zdravlja:

Stari grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi grad, Ilidža, Vogošća, Hadžići, Ilijaš (počeo sa radom u oktobru 2014 godine).

Zdravstvenu zaštitu u ovim centrima pruža 8 timova koje čine: 8 doktora medicine specijalista neuropsihijatrije, 8 VŠS zdravstvenih tehničara, 20 SSS zdravstvenih tehničara i 19 zdravstvenih saradnika sa VSS - socijalni radnici i psiholozi.

Stručnjavi Centara za mentalno zdravlje aktivno saraduju sa školama, Centrima za socijalni rad i mjesnim zajednicama. Fokus saradnje su maloljetna lica kod kojih su već uočeni elementi maloljetničkog prestupništva ili koji imaju predispozicije za takvo ponašanje.

Obzirom da su u većini slučajeva uposlenici u školama lica koja prva uoče simptome promjene ponašanja, sa školama je načelno postignut dogovor da se takva lica mogu direktno i odmah uputiti u centar za mentalno zdravlje, kako bi se maloljetniku u što ranijem vremenskom periodu pružila adekvatna pomoć, a najčešće se radi o neadekvatnim oblicima ponašanja i poteškoćama u savladavanju nastavnog plana i programa.

U skladu s tim Centri za mentalno zdravlje obavljaju procjene, savjetovanja i psihološku podršku. Psihološkom procjenom i individualnim psihološkim tretmanom obuhvaćena su djeca i mlade osobe sa smetnjama i poremećajima ponašanja, koji su najčešće upućeni na inicijativu škole, ljekara specijaliste školske medicine, a nešto rjeđi slučajevi su na inicijativu porodice maloljetne osobe.

U dijelu prevencije maloljetničkog prestupništva održavana su predavanja i radionice u školama.

4. MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE NAUKU I MLADE KANTONA SARAJEVO

Izvještaj o aktivnostima ovog ministarstva u vezi sa implementacijom Akcionog plana:

1. Mjera broj 1 – Primarna prevencija - Jedinstven program u oblasti primarne prevencije – aktivnost se provodila u kontinuitetu i u saradnji sa ministarstvima u čijoj se indirektnoj ili direktnoj nadležnosti nalazi ova problematika;
2. Mjera broj 2 – Izrada strategije odgoja djeteta – ova mjera nije realizirana niti su pokrenute aktivnosti na njenom realiziranju;
3. Mjera broj 3 – Priprema odgojno-obrazovnih projekata – saradnja sa elektronskim medijima – aktivnost je realizirana djelimično, u smislu da se i ovdje radi o kontinuiranoj aktivnosti;
4. Mjera broj 4 - Program jačanja roditeljskih kompetencija - realizirane različite aktivnosti u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, kao i ustanovama iz oblasti socijalne zaštite.
5. Mjera broj 5 - Uspostavljanje saradnje Vijeća roditelja i Vijeća učenika – Na inicijativu ovog ministarstva 2008. godine je formirano Udruženje vijeća roditelja učenika osnovnih škola, a 2011. godine je došlo do formiranja Udruženja vijeća roditelja učenika osnovnih i srednjih škola u Kantonu Sarajevo. Spomenuto udruženje kontinuirano provodi različite aktivnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama, samostalno i u saradnji sa MUP-om, te ustanovama iz oblasti socijalne zaštite. Održavaju se različita predavanja za roditelje, učenike, nastavnike i menadžmente škola. Na nivou svake osnovne i srednje škole postoji formirano vijeće učenika, koj saradnju intenzivnu ostvaruje unutar škole. Postojale su određene aktivnosti na nivou srednjih škola, ali generalan zaključak je da nije na zadovoljavajući način realizirana predložena mjera u smislu saradnje Udruženja Vijeća roditelja i Vijeć učenika.
6. Mjera broj 6 – Upošljavanje školskih psihologa i diplomiranih socijalnih radnika – Ministarstvo u skladu sa budžetskim sredstvima realizira ovu mjeru. U proteklom periodu je uposleno 10 psihologa i 10 diplomiranih socijalnih radnika, s ciljem prevencije maloljetničke delikvencije.
7. Mjera broj 7 – Dodatni programi video-nadzora, ograđivanje školskih dvorišta, saradnja sa policijom – Sve osnovne i srednje škole imaju ugrađen video – nadzor. Kroz Rad policije u zajednici je ostvarena kvalitetna saradnja sa MUP-om i ova aktivnost je kontinuirana aktivnost.
8. Mjera broj 8 – Pomoć studenata i stručnjaka učenicima sa poremećajima u ponašanju – aktivnost se djelimično provodila – potrebno je nastaviti aktivnosti na ovoj mjeri.
9. Mjera broj 9 – Multisektorska saradnja i aktivnosti na prosvjećivanju mladih o štetnosti sredstava ovisnosti – MUP Kantona Sarajevo je u kontinuitetu realizirao aktivnosti iz navedene mjere. nadležni centri sa socijalni rad, kao i ustanove iz oblasti socijalne zaštite.
10. Mjera broj 10 – Redovni mjesečni tematski sastanci direktora i pedagoga/psihologa škola na području svake općine - aktivnosti su realizirane jedan period, ali onda su u potpunosti obustavljene. Potrebno je ovu mjeru reaktivirati.

Zaključak: Mišljenja smo da je dio mjera već realiziran, dok se dio mjera realizira u kontinuitetu, odnosno potrebno ih je realizirati i u narednom periodu.

Međutim, osnovno pitanje koje se postavlja u vezi sa kvalitetnim realiziranjem svih predloženih mjera jesu finansijska sredstva. Napominjemo da u budžetu ovog ministarstva za 2015. godine ne postoji sredstva predviđena za ovu namjenu, tako da smo mišljenja da se ni predložene mjere na adekvatan i kvalitetan način neće moći realizirati.

Ministarstvo takođe ističe potrebu multisektorske saradnje i pristupa ovom problemu, ali ne samo deklarativno kao što je to u prethodnom periodu uglavnom bio slučaj.

5. MINISTARSTVO KULTURE I SPORTA KANTONA SARAJEVO

1.Mjera broj 1- uz finansijsku podršku Ministarstva kulture i sporta KS, "SAKUD" Kantona Sarajevo organizovao Smotru Dječijih folklornih ansambala kulturno-umjetničkih društava Kantona Sarajevo- Na smotri je učestvovalo blizu 500 djece, članova folklornih sekcija iz 17 kulturno-umjetničkih društava sa područja Kantona Sarajevo.

2. mjere od broja 2 -5 kao i mjera 8 je realizovana kroz finansijsku podršku NVO organizacija

3. mjera broj 6-realizovana u saradnji sa Kulturno-sportskim rekreacionim centrom-projekat Sport "da", droga "ne" i Klubom borilačkih sportova –projekat "Sport kao alternative"

4. mjere iskazane kroz sportske sadržaje (7, 11, 12, 13) su realizovane preko sportskih klubova i udruženja

5. mjere iskazane kroz sportske sadržaje (9,10) su realizovane u saradnji sa Atletskim i Sportskim savezima

6. JU "KANTONALNI CENTAR ZA SOCIJALNI RAD"

Aktivnosti iz Akcionog plana za JU „Kantonalni centar za socijalni rad“

Sačiniti novi Pravilnik o radu

Sačiniti novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji poslova u JU „Kantonalni centar za socijalni rad“
Stavljanje u funkciju nove organizacione jedinice (Službe za izvršenje vaspitnih preporuka u okviru JU „Kantonalni centar za socijalni rad“

-Tokom 2013 godine sačinjeni su, dopunjeni i usklađeni sa kantonalnim i federalnim zakonima Pravilnik o radu i Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji poslova u JU „Kantonalni centar za socijalni rad“ Pravilnikom je predviđeno formiranje nove organizacione jedinice -Službe za izvršenje i praćenje odgojnih preporuka u skladu sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Kako ta sistematizacija nikada nije usvojena, nije obavljen prijem planiranog stručnog kadra koji bi obavljao te poslove, a navedena Služba bi imala multidisciplinarni tim koji bi činili pedagog, psiholog, socijalni radnik pravnik i osoba za kontakte sa medijima i promociju alternativnih mjera prema maloljetnicima.

Prijem u svaku općinsku službu socijalne zaštite po jednog stmemnj zaposlenika sa visokom stručnom spremom u skladu sa novim Pravilnikom o sistematizaciji na poslove praćenje izvršenja izrečenih mjera i sankcija.

-Tokom 2014.i početkom 2015. godine službe socijalne zaštite su ostale bez 2 stručna radnika pedagoške struke i 5 socijalnih radnika. Čak ni ta mjesta nisu pravovremeno popunjena, te se podrazumijeva da nije obavljen ni prijem 8 novih stručnih radnika (za svaku Službu socijalne zaštite po jedan) koji bi radili samo na poslovima sa maloljetnicima u skladu sa navedenim zakonom.

Edukacija zaposlenika u centru za socijalni rad o novim rješenjima u Zakonu o maloljetnicima u sukobu sa zakonom.

Edukacija zaposlenika o iskustvima iz regiona na primjeni novih modela u radu sa maloljetnicima i studijska putovanja.

-Tokom 2014. i 2015. godine stručni radnici pedagozi, pedagozi-psiholozi i socijalni radnici prošli su neke edukacije koje su organizovala nadležna ministarstva (Federalno ministarstvo rada i

socijalne politike, Federalno ministarstvo pravde, UNICEF), a koje su ciljano usmjerene ka sticanju znanja o primjeni alternativnih mjera prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom. Moramo istaći da navedene edukacije nisu prošli pravnici koji su po novom zakonu uključeni u postupke sa maloljetnim počiniocima krivičnih djela koji se provode u Centrima za socijalni rad

-Tokom proteklog perioda priprema za primjenu navedenog zakona, imali smo i gostujuće predavače iz regije. Studijska putovanja sa ciljem prenošenja neposrednog iskustva u primjeni novog pristupa prema maloljetnicima nije organizovana iz materijalnih razloga, iako već od 2010. godine imamo pripremljen projekat za studijsko putovanje sa konkretnim aktivnostima koje su nam potrebne za početak primjene zakona u praksi.

-Ono što želimo istaći je da se u primjeni Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima najviše obaveza usmjerilo ka Centrima za socijalni rad kao organu starateljstva, koji nisu prošli edukaciju iz oblasti medijacije, koja je po zakonu obavezna, a takvu edukaciju može realizovati Udruženje medijatora. I ta edukacija zahtijeva finansijska sredstva, a bez sertifikata, naši stručni radnici iz Službi socijalne zaštite općina neće moći obavljati poslove posredovanja u provođenju mjera prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom. Nakon edukacije za medijatora osoba koja radi na poslovima posredovanja trebala bi imati i dodatne edukacije iz oblasti posredovanja u postupcima sa maloljetnicima, zašto je potrebno dodatno znanje i iskustvo.

Sačiniti prijedlog internog uputstva za evidentiranje djece u riziku za činjenje krivičnih djela.

- Stručni radnici pedagozi, psiholozi i socijalni radnici vode evidenciju o djeci koja pripadaju rizičnim grupama, na osnovu svakodnevnih aktivnosti koje realizuju kroz tri stručne cjeline. Za djecu koja pripadaju rizičnim grupama timski se procjenjuje koje mjere i aktivnosti je potrebno poduzeti sa djetetom, roditeljima ili nekom institucijom, da bi se spriječilo da dijete ostane bez adekvatnih odgojnih poticaja i da se spriječi njegovo činjenje krivičnih djela.

Prisustvo roditeljskim sastancima i razgovori o temi maloljetničkog prestupništva.
Učešće u emisijama na ovu temu.

- Stručni saradnici iz Službi socijalne zaštite općina po pozivu škola na području svoje općine idu na roditeljske sastanke, te se uključuju u realizaciju tema koje škola traži. Pedagozi službi imaju povremene sastanke sa pedagogima i psiholozima škola na kojima se razmjenjuju neposredna iskustva i razgovara o nekim specifičnim učenicima kojima je potrebna podrška i stručna pomoć. Isto tako se naš stručni saradnik-predstavnik za medije po zahtjevu elektronskih ili pisanih medija angažuje i na realizaciji teme o djeci u sukobu sa zakonom, posebno u oblasti prevencije i aktivnosti koje se provode u centrima za socijalni rad sa porodicom i jačanju njene uloge u onima kojima je potrebna stručna pomoć centra.

Analiza postojećih protokola o saradnji

Iniciranje potpisivanja novih protokola od strane ministarstava.

Održavanje tematskih konferencija s ciljem razmjene dobrih praksi u prevenciji mal.prestupništva

-Za potpisivanje novih protokola i za iniciranje novih nadležno je ministarstvo, te bi u skladu sa novim Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima bilo neophodno dopuniti postojeće ili sačiniti nove sa institucijama koje su po zakonu obavezne da se uključe u realizaciju alternativnih mjera prema maloljetnicima (sud, tužilaštvo, obrazovni sistem, savjetovaništa, radno organizacije, disciplinski centar, porodično savjetovanište, i drugi)

PRIJEDLOZI ZA BUDUĆE AKTIVNOSTI NA PREVENCIJI MALOLJETNIČKOG PRESTUPNIŠTVA

1. Formiranje nove organizacione jedinice (Službe za izvršenje vaspitnih preporuka u okviru JU „Kantonalni centar za socijalni rad“)
2. Prijem u svaku općinsku službu socijalne zaštite po jednog stručnog zaposlenika sa visokom stručnom spremom u skladu sa novim Pravilnikom o sistematizaciji na poslove praćenje izvršenja izrečenih mjera i sankcija
3. Neophodno je organizovati edukaciju iz medijacije za zaposlenike Službi socijalne zaštite, bez koje nije moguće provoditi postupke posredovanja između žrtve i počinioca krivičnog djela. Edukaciju organizuje udruženje medijatora, a za nastavak te početne edukacije potrebno je angažovanje stručnjaka koji se bave isključivo posredovanjem u postupcima sa maloljetnicima. Bilo bi poželjno organizovati studijsko putovanje sa ciljem prenošenja neposrednog iskustva u zemlje regije za stručne radnike koji će raditi na provođenju zakona u praksi.
4. Potpisivanje novih protokola sa institucijama u skladu sa novim zahtjevima Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.
5. Predlažemo da nadležna ministarstva organizuju tematsku konferenciju o alternativnim mjerama prema maloljetnicima i potrebi uključivanja cjelokupne zajednice u pružanju podrške djeci iz rizičnih grupa, a naši stručni saradnici će se uključiti u realizaciju stručnih tema u skladu sa svojim iskustvom, znanjem i afinitetom za pojedine teme.

7. KJU „DISCIPLINSKI CENTAR ZA MALOLJETNIKE“

U prethodnom periodu u okviru KJU „Disciplinski centar za maloljetnike“ stavljena je u funkciju i otpočela sa radom u punom kapacitetu Služba za zbrinjavanje djece u stanju potrebe (Dnevni centar). Na ovaj način omogućeno je potpuno odvajanje preventivnog rada od izvršenja izrečenih sudskih mjera u okviru Disciplinskog centra.

S tim u vezi sačinjen je i Protokol o saradnji i zajedničkom postupanju sa djecom u kriznim situacijama između JU „Kantonalni centar za socijalni rad“ i KJU „Disciplinski centar za maloljetnike“.

Služba za zbrinjavanje djece u stanju potrebe vrši prijem maloljetnika radi stručnog rada sa djecom, i to kroz individualne i grupne programe tretmana maloljetnika koji iskazuju određene oblike poremećaja u ponašanju, kroz privremeni smještaj maloljetnika u kriznim situacijama po rješenju Centra za socijalni rad, radi pružanja brige, pomoći i zaštite maloljetnicima u riziku, te rad na osvještavanju i uključivanju lokalne zajednice vezane za problem prevencije prosjačenja. Stručni rad sa maloljetnicima se bazira na primjeni stručnih pedagoških, psiholoških kao i metoda socijalnog rada.

Priprema za stavljanje u funkciju Službe za zbrinjavanje djece u stanju potrebe zvanično je počela preseljenjem Dnevnog centra, koji je funkcionisao kao partnerski projekat JU „Kantonalni centar za socijalni rad“ Sarajevo kao implementatora i „Save the Children“ kao donatora i partnera.

Dnevni centar je preseljen u prostorije u ulici Hamdije Čemerlića br 19, prostor koji je Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice KS dalo na korištenje Kantonalnoj javnoj ustanovi „Disciplinski centar za maloljetnike“ 01.03.2013. godine kada je započela rekonstrukcija objekta u kojem je smještena Služba.

U proteklom periodu i dalje se radilo na opremanju i uređenju prostora za rad sa djecom.

Služba za zbrinjavanje djece u stanju potrebe je sve aktivnosti vezane za realiziranje cjelodnevnog smještaja djece realizirala u skladu sa odredbama Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom u Kantonu Sarajevo i Zakona o zaštiti ličnih podataka BiH. Prilikom izrade plana i programa maloljetnika na stacionarnom smještaju vodi se računa i o strukturi odnosa među osobama u tretmanu, odnosno da li će biti zastupljen grupni, kombinirani i individualni tretman. Program ima za cilj prvenstveno pružanje privremenog smještaja uz

cjelokupnu socijalnu i materijalnu brigu, zaštitu i sigurnost, u poticajnom i sigurnom okruženju ispunjenom prihvatanjem, uvažavanjem, pojačanim stručno savjetodavnim radom da bi se uticalo na promjenu ponašanja maloljetnika. Program tretmana sadrži miks modela od onih koji se odnose na disciplinu i poštivanje postavljenih pravila, do modela učenja i modifikacije ponašanja.

Služba za zbrinjavanje djece u stanju potrebe je sa smještajem na principu cjelodnevnog boravka započela 20.09.2013. godine kada je smješten i prvi maloljetnik, samim tim Služba je počela funkcionisati u punom kapacitetu. Služba je vršila prihvata, smještaj i odgojno - edukativni rad sa maloljetnom djecom, koji se organizovao u odgojnim grupama i individualnim susretima u cilju resocijalizacije i korekcije neprihvatljivih stavova, ponašanja i navika maloljetnika.

Saradnja Službe sa osnovnim i srednjim školama na području Kantona Sarajevo je kontinuirana i stalno se unapređuje. Stručni zaposlenici su u stalnom kontaktu sa pedagogima i razrednicima u školama koje pohađaju maloljetnici koji su korisnici Službe, te redovno odlaze u posjete školama kako bi dobili povratne informacije o maloljetnicima i radi evaluacije postignutih rezultata tretmana, te kako bi zajednički usklađivali odgojne postupke prema maloljetnicima. Također saradnja sa roditeljima, kao i članovima porodice, maloljetnih korisnika Službe za zbrinjavanje djece u stanju potrebe je stalna.

Služba je uporedo nastavila rad sa djecom u pokretu, te je evidentiran povećan broj korisnika usluga tokom zimskog perioda.

Korisnici usluga ove Službe su djeca od 05-18 godina, kao i djeca od 0-5 godina koja zadovoljavaju potreba i boravak u Službi realizuju u pratnji roditelja.

U najvećem broju slučajeva radi se o djeci koja su:

- djeca zatečena u prosjačenju,
- djeca koja se bave pranjem vjetrobranskih stakala na raskrscima,
- djeca koja preprodaju sekundarne sirovine sa svojim roditeljima,
- djeca izvan redovnog obrazovnog sistema, sklona skitnji i problemima sa disciplinom,
- djeca pod rizikom od nasilja, prostitucije i trgovine ljudima,
- djeca bez adekvatnog nadzora roditelja/staratelja,
- djeca iz socijalno ugroženih porodica, koja žive u veoma teškim uslovima života, potencijalne žrtve ulice.

Djeca koja su se javila u Službu dobila su sveobuhvatni tretman koji podrazumijeva: održavanje lične higijene, konstantan rad na održavanju i unapređivanju radnih, higijenskih i kulturnih navika, dobivanje toplih obroka, kao i davanje čiste odjeće.

Pored zadovoljavanja osnovnih potreba djeci je pružen i psihosocijalni tretman (savjetovanje djece i porodica kroz neformalne razgovore, razmjena informacija, edukativni rad, rekreacijske aktivnosti, praćenje kroz igru, individualni i grupni rad sa djecom kao i razvijanje postojećih i formiranje novih vještina kod djece, također kreativni i društveno korisni rad te ostvarivanje prava kroz povezivanje sa Službama socijalne zaštite i drugim institucijama).

Saradnja Službe za zbrinjavanje djece u stanju potrebe sa osnovnim i srednjim školama na području Kantona Sarajevo je kontinuirana i stalno se unapređuje. Stručni zaposlenici su u stalnom kontaktu sa pedagogima i razrednicima maloljetnika koji su korisnici Službe, te redovno odlaze u posjete školama kako bi dobili povratne informacije o maloljetnicima i radi evaluacije postignutih rezultata tretmana, te kako bi zajednički usklađivali odgojne postupke prema maloljetnicima.

U Službi za zbrinjavanje djece u stanju potrebe obezbjeđen je siguran prostor, 24 sata dnevno, prilagođen dječijim potrebama, u kojem djeci pružamo brojne usluge fokusirane na socijalnom uključivanju djece:

Prijem djece zatečene na ulici, djece u riziku vrši se po zahtjevu nadležne službe socijalne zaštite, ili

samostalno na principu dobrovoljnosti.

Prijem djece u Službu je uzrasta **05-18** godine i **0-05** godina u pratnji roditelja, kako smo to već i naveli, te im je osiguran siguran prostor i privremeni smještaj u kriznim situacijama, po potrebi, na zahtjev nadležne službe socijalne zaštite.

Vrši se identifikacija i intervju sa djetetom koje se prvi put pojavljuje u Službi - utvrđivanje stanja socijalne potrebe (ime i prezime, godina i mjesto rođenja, ime roditelja, prebivalište/boravište, socijalno-anamnestički podaci), pružanje primarnih usluga djeci (kupanje, ishrana, pranje veša, čista odjeća), te održavanje edukativnih, društvenih i kreativnih radionica, pružanje psiho-socijalne i socio-pedagoške podrške djeci, uključivanje djece u obrazovni sistem uz podršku i saradnju organizacije "Caritas" i "Budi moj prijatelj", kao i pružanje podrške djeci i roditeljima za izdavanje zakonski valjanih rodni listova i identifikacijskih dokumenata, tj. za **ostvarivanje osnovnih prava na obrazovanje i socijalnu zaštitu**, pružanje podrške roditeljima da svoju djecu pravovremeno ili naknadno upisuju u matičnu knjigu rođenih i upućivanje istih u ustanove koje su nadležne za poslove upisa u Matičnu knjigu rođenih (MKR), ali i upućivanje očeva na obavezu da priznaju svoje očinstvo za svoju djecu rođenu u vanbračnoj zajednici (koja je najčešći oblik zajednice muškarca i žene kod Roma) te da se upišu u MKR djece kao očevi i pružanje informacija o proceduri priznavanja očinstva. Za djecu koja nemaju indentifikacioni dokument također su pružene usluge, koje se vode u knjigama pomoćne evidencije. Obezbijedeno je prisustvo maloljetnika na sudskim ročištima, odlasci na psihosocijalna savjetovanja, na ljekarske, kontrolne i druge preglede u pratnji stručnih zaposlenika Ustanove.

Ostvarena je kontinuirana dobra saradnja sa federalnim i kantonalnim MUP-om i agencijama za sprovođenje sigurnosti BiH u cilju osiguranja pune sigurnosti i zaštite djece, te suzbijanja najtežih oblika krivičnih djela na štetu maloljetnika i dalje zloupotrebe djece. U prethodnom periodu prema dogovoru sa MUP-om Kantona Sarajevo-PU Novo Sarajevo i PU Centar, Ustanovu su svakodnevno obilazili policijski djelatnici.

Iz razloga nedostajućih finansijskih sredstava za stavljanje u funkciju Dijagnostičko-opervacionog centra, isti nije otpočeo sa radom, te se realizaciji ovih planiranih aktivnosti nadamo u narednom periodu. S tim u vezi pokrenuta je Inicijativa za formiranjem Odsjeka za dijagnostiku i opservaciju, te se očekuje formiranje ovog, zakonom predviđenog, Odsjeka, kako bi se zadovoljile potrebe tokom trajanja sudskih postupaka za provođenje ovih tretmanskih aktivnosti.

Formiranjem Odsjeka za dijagnostiku i opservaciju bit će omogućeno kvalitetno dijagnosticiranje i procjena, uz korištenje adekvatnih instrumenata stručne procjene, te bi se na ovaj način stvorile pretpostavke za diferencijalni tretman maloljetnika u adekvatnim ustanovama i programima resocijalizacije prilagođenim stepenu prisutnih poremećaja kod maloljetnika što osigurava povećanje efikasnosti tretmana, te utiče na smanjenje stope recidivizma a samim tim i dugoročno smanjenje troškova.

Odgojne mjere koje je nadležni sud izrekao izvršene su sve u skladu sa zakonom i unutrašnjim aktima Ustanove. Na osnovu egzaktnih podataka izvršena je evaluacija efekata tretmana maloljetnika na manifestnom i latentnom nivou, te utvrđene značajne razlike prije i nakon tretmana. Utvrđene vrijednosti nakon tretmana znatno su niže u odnosu na vrijednosti prije tretmana što označava bolji rezultat, tj. promjene u smislu boljeg funkcionisanja maloljetnika. Rezultati ukazuju da su tretmanske intervencije pravilno odabrane, adekvatno usmjerene i dozirane na način da ih maloljetni delikventi koji su upućeni na tretman internaliziraju i prenose u područje svoga djelovanja.

Ustanova je realizovala i sve zahtjeve za provođenjem individualnih preventivnih tremana koji su upućeni od strane nadležnih Službi socijalne zaštite, osnovnih i srednjih škola sa područja Kantona Sarajevo i roditelja maloljetnika koji imaju poteškoće na ponašajnom planu.

Disciplinski centar u svom radu u interesu korisnika usluga ustanove i prevencije maloljetničkog

prijestupništva, ostvarivaruje saradnju sa JU Kantonalni centar za socijalni rad, KJU Porodično savjetovalište, JU Terapijska zajednica Kampus Kantona Sarajevo, Kantonalnim MUP-om, nadležnim sudovima i tužilaštvima, obrazovnim i zdravstvenim ustanovama, te nevladinim i drugim organizacijama.

Potrebno je nastaviti umrežavanje svih relevantnih službi, institucija i udruženja uz potporu jedinica lokalne samouprave što je od presudne važnosti za uspješan tretman i posttretman maloljetnika.

Potrebno je intenzivnije uključiti roditelje kao potporu u nastojanjima uspješne resocijalizacije maloljetnog počinitelja krivičnih djela, te kroz predstojeće izmjene zakonske regulative uvesti i koristiti mehanizme prinude prema roditeljima kod izvršavanja roditeljskih dužnosti.

Paralelno sa navedenim aktivnostima ustanova je u osnovnim i srednjim školama na području Kantona Sarajevo, u cilju smanjenja maloljetničkog kriminaliteta, održala sve planirane projekte, programe i stručna predavanja po zahtjevima istih ili kroz ostvarenu saradnju sa PPZ-om Kantona Sarajevo.

Stupanjem na snagu Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Federaciji BiH (Službene novine Federacije BiH broj: 7/14), KJU Disciplinski centar je pokrenuo aktivnosti na usklađivanju normativnih akata sa ovim zakonom, te se čeka dobijanje Odluke o izmjenama i dopunama Odluke o osnivanju Ustanove od strane Skupštine Kantona Sarajevo, kako bi se izvršile obavezne izmjene sudske registracije i svih akata ustanove, te osigurali materijalni, tehnički i kadrovski resursi za provođenje odredbi novog zakona, te osigurala neophodna finansijska sredstva u budžetu za ove aktivnosti.

Obzirom da navedeni zakon, pored novih procedura i organizacije ustanove predviđa znatno produženje trajanja izrečene mjere neprekidnog boravka maloljetnika u Disciplinskom centru sa dosadašnjih maksimalno dvadeset dana na trajanje do tri mjeseca, postojeći Multimodalni intenzivni program tretmana maloljetnika zahtjeva značajnije izmjene u smislu tretmanskog intenziteta kao i područja rada koje isti obuhvata.

U tom smislu Disciplinski centar je u Službi za izvršenje sudskih mjera izvršio neophodne pripreme za izmjene pojedinih tretmanskih aktivnosti.

U cilju realizacije programskih zadataka i planova očekuje se neophodna finansijska podrška iz Budžeta Kantona Sarajevo.

Individualni preventivni tretmani su se realizovali sa djecom koja iskazuju određene poremećaje u ponašanju, odnosno sa djecom koja manifestuju emocionalne ili obrazovne poteškoće ili se prema istima vodi krivični, odnosno prekršajni postupak, ali im još nije izrečena odgojna mjera. Takva djeca su dolazila u Disciplinski centar po zahtjevu roditelja, nadležne Službe socijalne zaštite, ili škole (uz saglasnost roditelja).

Saradnja sa medijima i društvena promocija rada i aktivnosti Disciplinskog centra

U cilju promocije rada KJU Disciplinski centar za maloljetnike direktor i zaposlenici koje ovlasti direktor, ostvaruju saradnju sa pisanim i elektronskim medijima, daju obavještenja o sadržajima rada koji se provode u Disciplinskom centru, organizuju susrete i druge oblike saradnje sa medijima prigodne za prezentaciju i promociju rada Disciplinskog centra. Također, stručni zaposlenici Disciplinskog centra, uz odobrenje direktora, saraduju sa stručnjacima iz zajednice iz oblasti obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite, unutrašnjih poslova, pravosuđa i drugih institucija u cilju izvršavanja programskih zadataka i unapređenja i afirmacije djelatnosti Disciplinskog centra.

Planirano je nastaviti sa afirmacijom djelatnosti ustanove kroz saradnju sa organima i organizacijama lokalne zajednice, te medijima radi otklanjanja negativnih stavova i predrasuda koje postoje kod dijela stanovništva prema našim korisnicima.

Saradnja sa vladinim i nevladinim organima i organizacijama

KJU "Disciplinski centar za maloljetnike" ostvaruje proširenu saradnju sa vladinim i nevladinim organizacijama i institucijama JU Kantonalni centar za socijalni rad, MUP-om, obrazovnim i zdravstvenim ustanovama, sudom, tužilaštvom, KJU Porodično savjetovalište, fakultetima, nevladinim organizacijama kako bi se unaprijedila primarna djelatnost KJU Disciplinski centar za maloljetnike, ali i uspostavila saradnja na realizaciji različitih preventivnih projekata sa djecom i roditeljima.

U organizaciji KJU „Disciplinski centar za maloljetnike“ u toku 2015.godine održan je i prvi u nizu okruglih stolova sa stručnim zaposlenicima Službi socijalne zaštite JU Kantonalni centar za socijalni rad s ciljem unaprijedenja međusobne saradnje, kao i ostvarenja dugoročnih pozitivnih efekata na implementaciji zaštite prava djece i maloljetnika.

Također, dana 10.07.2015. godine u saradnji sa NVO „Save the Children“ realizirana je posjeta člana britanske kraljevske porodice NJKV Princeze Anne u prostorijama KJU „Disciplinski centar za maloljetnike“. Tom prilikom djeca u pokretu izvela su muzički performans posebno pripreman za NJKV Princezu Annu, te predstavila radove koje svakodnevno izrađuju u sklopu svojih radno – okupacionih aktivnosti.

Pored prethodno navedenog, realizovana je i izložba "Darujemo im vrijeme umjesto navac" dana 06.07.2015. godine u saradnji sa UG "NARKO – NE" u prostorijama Parlamentarne skupštine BiH, na kojoj su djeca koja se bave prosjačenjem izložila svoje radove izrađene profesionalnom tehnikom i pripremane duži vremenski period.

U okviru obilježavanja "Dječije nedjelje" u mjesecu oktobru 2015. godine planirano je učešće djece sa ulice kroz muzičku i likovnu aktivnost.

Saradnja sa organima i institucijama čiji djelokrug rada tretira problematiku maloljetničkog prijestupništva i zaštite maloljetnika se odvija kontinuirano kroz formalne i neformalne oblike saradnje tokom godine.

Saradnja se provodi kroz monitoring, izvještavanje, informisanje, kao i kroz prisustvo na zajedničkim sastancima, okruglim stolovima, seminarima i drugim vidovima okupljanja po pitanju maloljetničkog prijestupništva.

KJU Disciplinski centar za maloljetnike realizira uzajamne stručne posjete srodnim ustanovama i organizacijama u zemlji i inozemstvu da bi se podigao nivo kvaliteta i kvantiteta obavljenih poslova, u skladu sa finansijskim mogućnostima Disciplinskog centra i učešće zaposlenika Disciplinskog centra na seminarima, konferencijama, radionicama, okruglim stolovima i drugim edukativnim oblicima stručnog usavršavanja zaposlenika.

Edukacija se realizuje u saradnji sa drugim ustanovama i nevladinim organizacijama kroz treninge, radionice, predavanja i seminare u, i izvan, Disciplinskog centra.

Zaposlenicima se omogućava sudjelovanje na predavanjima i drugim oblicima edukacije koje organiziraju druge ustanove i organizacije iz BiH i van BiH, s tematikom vezanom za užu djelatnost Disciplinskog centra u skladu sa finansijskim mogućnostima.

Svi sadržaji stručnog obrazovanja i usavršavanja zaposlenika realizovani su bez finansijskih sredstava i na trošak organizatora jer ista nisu predviđena budžetom ustanove.

Zaposlenici Ustanove su pohađali i Treći tematski ciklus predviđen Programom edukacije o sticanju posebnih znanja i kontinuirano stručno osposobljavanje i usavršavanje lica koja rade na poslovima prijestupništva mladih i krivičnopravne zaštite djece i maloljetnika u FBiH te su dobili potrebne certificate.

Kad je u pitanju implementacija Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad

sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014.-2016. smatramo da smo kao Ustanova poduzeli brojne aktivnosti, u skladu sa mogućnostima, za njegovim što uspješnijim provođenjem u praksi, te se nadamo da ćemo i u narednom periodu nastaviti, sa tendencijom konstantnog poboljšavanja, dosadašnju uspješnu saradnju sa institucijama i stručnjacima iz zajednice iz oblasti obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite, unutrašnjih poslova, pravosuđa i drugih institucija, a sve u zajedničkom interesu prevencije maloljetničkog prijestupništva u Kantonu Sarajevo.

8. KJU „PORODIČNO SAVJETOVALIŠTE”

Kantonalna javna ustanova „Porodično savjetovalište“ je u periodu od 01.01.2014. do 31.12.2015. godine, prateći utvrđeni plan aktivnosti u okviru Programa rada za 2014. i 2015. Godinu te shodno raspoloživim materijalnim resursima i mogućnostima, uspješno realizirala utvrđene projekte primarne i sekundarne prevencije, kao i niz drugih aktivnosti koje nisu bile planirane za ovaj period, a za kojima je bila iskazana potreba.

Realizacija aktivnosti vođena je rezultatima vlastitih naučno-istraživačkih studija Ustanove „Preddelinkventno ponašanje učenika osnovnih i srednjih škola Kantona Sarajevo“, rađene 2005. god. i „Delinkventno ponašanje“, rađene 2008. godine.

U cilju smanjenja društveno neprihvatljivih ponašanja te izgradnje zdravih stilova života, KJU „Porodično savjetovalište“ kontinuirano provodi aktivnosti u okviru realizacije projekata primarne i sekundarne prevencije, a koji se zasnivaju na bazi vlastitih istraživanja i sondiranja stanja, problema i pojava u porodici i njenoj interakciji sa drugim socijalnim sistemima. U konkretnim slučajevima, kao i do sada, radi se o prevenciji različitih rizika u pojavi i razvoju preddelinkventnih i psihosocijalnih problema u porodičnom i drugim sistemima.

Svaki od utvrđenih i realiziranih projekata primarne prevencije prošao je interni razvojno-tehnološki proces koji obuhvata faze istraživanja u cilju procjene potreba u zajednici, artikulacije rezultata istraživanja u formi projekata primarne prevencije, monitoringa i evaluacije postavljenih ciljeva i efektivnosti projekta, te njegovo inoviranje i razvijanje u skladu sa evaluacionim preporukama. Ovakav pristup osigurava realizaciju projekata na osnovu stvarnih potreba korisnika, te nastanak metodološki utemeljenih i inovativnih projekata koji teže modelu primjenjivom za širu populaciju.

Sljedeće aktivnosti iz „Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014-2016“ su realizovane od strane KJU „Porodično savjetovalište“ i to obuhvatajući 3690 roditelja, djece i mladih u projektima primarne prevencije te 1175 klijenata i 5879 seansi u savjetodavno-terapeutskom tretmanu.

1. Tribine – „Interaktivna predavanja za roditelje“

Cilj i svrha projekta: edukacija i osposobljavanje roditelja za prepoznavanje i preveniranje unutarporodičnih faktora rizika, te blagovremeno sprječavanje nepoželjnih oblika ponašanja koja vode maloljetničkom prijestupništvu.

Ciljna grupa: roditelji učenika osnovnih škola Kantona Sarajevo.

Period realizacije: 2014.-2015. godina

Učesnici: u projektu je participiralo 3133 učesnika, kroz 141 predavanje.

Partner u projektu: Prosvjetno-pedagoški zavod i osnovne škole Kantona Sarajevo

U cilju što bolje organizacije i koordinacije te razvoja projekta u skladu sa evaluacionim

preporukama, utvrđena je nova dinamika realizacije tribina kako bi se povećao broj prisutnih i motiviranih roditelja koji su željeli prisustvovati istim. U prvom ciklusu, u periodu mart –maj 2014. godine realizirana je tema „*Roditelji i djeca – neizbježni sukobi*“ u okviru koje su roditelji imali priliku razgovarati o neizbježnim sukobima na relaciji roditelj-dijete, efikasnijim načinima njihovog rješavanja, kao i o mogućnostima unapređivanja odnosa između roditelja i djece što će neminovno utjecati na uspostavljanje kvalitetnijih odnosa djece sa svojim socijalnim okruženjem. Druga tema je realizirana u periodu oktobar-decembar 2014. godine pod nazivom „*Izazovi odrastanja – uticaj vršnjaka*“ i bila usmjerena na prepoznavanje izazova (prednosti i rizika) vršnjačkog utjecaja na odrastanje djeteta. S obzirom da je ovo period u kojem dolazi do formiranja identiteta, obilježenog snažnim utjecajem vršnjaka, roditelji su kroz ovu temu dobili preporuke kako pomoći djetetu da prepozna pozitivni utjecaj i prihvatljive obrasce ponašanja. Tribine su u navedenom periodu realizirane u 60 osnovnih škola Kantona Sarajevo.

Na osnovu rezultata evaluacije iz prethodnih ciklusa za 2015. godinu definiran je novi okvir organizacije i implementacije projekta koji je podrazumijevao njihovu realizaciju u onim osnovnim školama koje su iskazale zainteresiranost i motiviranost. Svoju potrebu za realizacijom tribina iskazalo je 22 škole. Teme i dinamika tribina su konceptualizirane u skladu sa potrebama i zahtjevima škola, te motiviranošću roditelja. Jedini problem je što neke škole i dalje imaju problema sa motiviranjem roditelja za dolaskom na tribine, tako da je u nekim slučajevima grupa roditelja bila mala, što s jedne strane smanjuje obuhvatnost projekta, ali doprinosi većoj efektivnosti s obzirom da se najbolji rezultati postižu u radu sa manjim grupama.

Analizom povratnih informacija od strane stručnog osoblja škole i roditelja može se zaključiti da su realizirane tribine ispunile očekivanja prisutnih roditelja, te da je ovakav vid edukacije i dobivanja saznanja uvijek dobrodošao. Roditelji navode da stečene spoznaje i praktični savjeti konkretnih situacija mogu poslužiti kao smjernice za kvalitetnije roditeljstvo i u svrhu predupređivanja riziko faktora koji su pogodni u pojavi i razvoju maloljetničke delinkvencije.

2. „Unapređenje roditeljstva“

Cilj i svrha projekta: podizanje kvaliteta porodičnog života i socijalizacije djece jačanjem roditeljskih kompetencija i uključenosti u njihovu pripremu za polazak u školu.

Ciljna grupa: roditelji djece predškolskog uzrasta

Period realizacije: 2014.-2015. godina

Učesnici: u projektu su učestvovala 227 roditelja kroz 65 radionica

Partneri u projektu: Prosvjetno-pedagoški zavod i osnovne škole Kantona Sarajevo

U vremenski predviđenoj programskoj aktivnosti u 2014. godini projekt je realiziran u 5 osnovnih škola sa područja općine Stari Grad. Implementacija projekta se odvijala kao edukacija edukatora, odnosno kroz program edukacije pedagoga, psihologa, socijalnih radnika i razrednika razredne nastave koji su, po jedinstvenom planu predstavljenom u priručniku za profesionalce izrađenom za tu svrhu, provodili radionice sa roditeljima.

Rezultati evaluacije projekta pokazuju potrebu i opravdanost ovakvog pristupa u radu sa roditeljima, pozitivne promjene u sticanju novih saznanja o roditeljstvu, razrješavanje dilema u primjeni odgojnih stilova, ali i potvrdu pozitivnih odgojnih postupaka koje primjenjuju u porodičnom ambijentu, a koji direktno utječu na razvoj društveno prihvatljivih oblika ponašanja kod djece koja oni prenose u svoju širu socijalnu sredinu. Poređenjem početnih i finalnih rezultata, evidentne su promjene na području kvaliteta zajedničkog vremena roditelja i djece, partnerstva u roditeljstvu i roditeljske usaglašenosti, važnosti osamostaljivanja djeteta i uticaja roditeljske podrške na izgradnju samopouzdanja djeteta, prepoznavanja dječijih potreba u ovom razvojnom

periodu, te načina njihovog zadovoljavanja u porodici. Također, od načina zadovoljenja dječijih potreba u porodici zavisi način na koji će dijete zadovoljavati iste izvan porodičnog okruženja.

Realizaciji projekta u 2015. godini prethodile su pripremne aktivnosti vezane za određene izmjene i korekcije na projektu, a koje se odnose na realizaciju radionica u predškolskim ustanovama Kantona Sarajevo (JU Djeca Sarajeva i 15 drugih registriranih vrtića), a u korist veće efektivnosti i svrsishodnosti. Po okončanju realizacije radionica dostavljeni su evaluacijski materijali svih predškolskih ustanova uključenih u realizaciju radionica. Također, uz podršku Gender centra Vlade FBiH izrađen je priručnik za roditelje, koji će potpomoći roditeljima da unaprijede vlastite kompetencije za kvalitetniju pripremu djeteta za polazak u školu, odnosno obezbijede djeci uslove za bolje i lakše prilagođavanje na zahtjeve spoljašnje sredine.

3. Tribina – „Mladi i Internet“

Cilj i svrha projekta: prevencija negativnih uticaja Interneta na djecu, socijalne izoliranosti djece i njihove izloženosti nasilju na Internetu.

Ciljna grupa: djeca u osnovnim školama i njihovi roditelji.

Period realizacije: 2014.-2015. godina

Učesnici: u projektu je participiralo 140 učesnika kroz 4 interaktivna predavanja.

Partner u projektu: Prosvjetno-pedagoški zavod i škole Kantona Sarajevo

Aktuelnost teme i potreba djece i roditelja da prošire svoja saznanja o rizicima koje donosi korištenje Interneta doprinijeli su značajnoj zainteresovanosti i aktivitetu učesnika. Rezultati evaluacije ukazuju da Internet postaje stil života i da se mladi na taj način sve više druže, zabavljaju, igraju, uče i provode slobodno vrijeme. S obzirom da je Internet sve više stil života mladih, kroz ovo predavanje roditelji su imali priliku saznati nešto više o njegovim prednostima i nedostacima kao i izazovima koje on donosi. Predavači su istakli važnost poticanja djece na korištenje Interneta u pozitivne svrhe, pri čemu je neophodno kvalitetno organizirano slobodno vrijeme mladih kao alternativa za pretjerano korištenje ove društvene mreže. Također, razgovarano je i o izazovima roditeljstva koje internet dodatno usložnjava. te o primjerima kako roditelji treba da se odnose prema internet zamkama.

Učesnici su aktivno participirali u predavanju i navodili primjere iz vlastitog iskustva, te su između ostalog istakli potrebu rada se djecom o ovoj temi kroz radioničarski rad, ali i potrebu za organiziranjem predavanja za teme koje se tiču problema ovisnosti, organiziranja slobodnog vremena i sl. Pored same prezentacije sadržaj predavanja bio je obogaćen i kratkim filmom koji govori o zamkama interneta i socijalnih mreža. U želji da se prevenira negativni utjecaj Interneta na djecu, socijalna izoliranost djece i smanji njihova izloženost nasilju, kao i činjenju istog, predavanje se završilo diskusijom i preporukama za sigurnije korištenje interneta. Učesnici su iskazali zadovoljstvo sadržajem i primjenjivošću ponuđenih sadržaja u svakodnevnom životu. Tribina „Mladi i Internet“ daje osnovne informacije o Internetu, njegovoj popularnosti i korisnosti, ali i o opasnostima i zamkama.

4. „Zajedno do uspjeha“

Cilj i svrha projekta: prevencija školskog neuspjeha kao riziko-faktora razvoja nepoželjnih oblika ponašanja

Ciljna grupa: učenici, roditelji i nastavnici u osnovnim školama

Period realizacije: 2014.-2015. godina

Učesnici: U projektu je učestvovalo 45 učesnika, kroz 18 radionica i 2 supervizijska sastanka

Partner u projektu: Prosvjetno-pedagoški zavod i osnovne škole Kantona Sarajevo

Na osnovu evaluacijskih analiza realizacije projekta u 2014. i 2015. godini može se zaključiti da je projekt ispunio postavljene ciljeve, odnosno doprinio jačanju kapaciteta učenika, nastavnika i roditelja u prevladavanju školskih problema, te doprinio poboljšanju školskog uspjeha kod učenika učesnika projekta.

Učesnici su izrazili veliko zadovoljstvo svojim učešćem ističući ravnopravnost sva tri subjekta u grupi, međusobno podržavanje, dogovaranje, te iste ciljeve učesnika, koji su se ogledali u pomoći učenicima u prevazilaženju određenih poteškoća sa školskim uspjehom i nepoželjnim oblicima ponašanja. Ono što oni izdvajaju kao najveći učinak za dijete su: promjene u roditeljskom odnosu prema djetetu, promjene u djetetovom odnosu prema roditeljima i školi, te promjene u djetetovom odnosu prema uspjehu i učenju. Rad u grupi kroz međusobno pomaganje, rad na istim ciljevima i komunikacija između ova tri subjekta je poboljšana što je vidljivo i na ostvarenju postavljenih ciljeva u „Planu napredovanja“ svakog od učesnika.

Prosječna ocjena učenika učesnika u projektu je na početku radionica iznosila 1,6, dok je ta vrijednost nakon realizacije radionica, odnosno na kraju prvog polugodišta porasla na 3,3, a na kraju godine, uz supervizijsko praćenje, dostigla prosječnu vrijednost 4,03. Uzimajući u obzir činjenicu da se raspon negativnih ocjena učenika prije radionica kretao u intervalu od jedne do pet, možemo zaključiti da su ovi pokazatelji rezultat podsticajnog djelovanja projekta, stručnog, usmjerenog vođenja i provođenja koraka za svakog učenika ka poboljšanju školskog uspjeha. Sveobuhvatan pristup u prevenciji školskog neuspjeha kroz uključivanje sva tri ključna subjekta u odgojno-obrazovnom procesu pokazao je efektivnost i opravdanost, te potrebu njegove buduće realizacije. Evaluacija zaključuje da se uključivanjem mladih u ovaj projekt direktno utiče na smanjenje rizičnih ponašanja mladih.

5. „Mladi za mlade“

Cilj i svrha projekta: edukacija adolescenata-lidera za peer-vršnjačkog savjetnika/edukatora.

Ciljna grupa: adolescenti u dobi od 15-18 godina.

Period realizacije: 2014.-2015. godina

Učesnici: u projektu je učestvovalo 58 identifikovanih lidera kroz 18 radionica

Partner u projektu: Prosvjetno-pedagoški zavod i srednje škole Kantona Sarajevo

Evaluacija projekta je pokazala da su učesnici u projektu proširili svoja znanja o aspektima komunikacije, kao što su asertivnost, te verbalna i neverbalna komunikacija. Postavljeni cilj u smjeru sticanja znanja o rizičnim ponašanjima i prevenciji nasilja u porodici i vršnjačkog nasilja, s fokusom na nasilju u adolescentskim vezama je ostvaren jer je evidentno da su učesnici proširili svoje znanje o oblicima rizičnog ponašanja i nasilja, što im omogućava da ih prepoznaju i pokušaju djelovati na njihovoj prevenciji. Učenici, koji su prošli ovu edukaciju, osposobljeni su za uspješno prepoznavanje tehnika posredovanje u sukobima, te načinima i mogućnostima djelovanja u tom smjeru. Preventivnim djelovanjem mladih na svoje vršnjake postiže se značajno efikasnija prevencija različitih oblika društveno neprihvatljivih oblika ponašanja.

1. „Civilna hrabrost“

Cilj i svrha projekta: suzbijanje maloljetničkog nasilja i jačanje civilne hrabrosti.

Ciljna grupa: mladi između 12 i 18 godina.

Period realizacije: 2014.-2015. Godina

Učesnici: u projektu je učestvovalo 88 učesnika, kroz 22 radionica

Partner u projektu: Prosvjetno-pedagoški zavod i srednje škole Kantona Sarajevo

Projekt je obuhvatio sljedeće tematske cjeline: Unapređenje zajedništva; Unapređenje povjerenja; Unapređenje civilne hrabrosti; Unapređenje strategija protiv nasilja kroz koje su učesnici dobili kvalitetan psiho-socijalni sadržaj fokusiran na proširivanje postojećih i sticanje novih znanja i vještina. Između ostalog kombinirani su i razni oblici rada od individualnog, preko rada u parovima i malim grupama ili timovima, do rada u velikoj grupi i plenarnog nastupa.

Na osnovu rezultata evaluacije evidentno da se projekt pokazao kao dobro osmišljena briga u sprječavanju nasilja, te razvijanju i širenju tolerancije i razumijevanja razvojem svijesti kod mladih o prihvatanju različitosti i poštovanju drugog i drugačijeg.

Možemo zaključiti da je projekt ispunjava svoj cilj, i da se s pravom može očekivati da će učesnici poticati i razmjenjivati stečena znanja, te doprinostiti pozitivnim promjenama kako kod svojih prijatelja, tako i kod vršnjaka koji nisu imali priliku učestvovati u navedenom projektu

2. Sekundarna prevencija

U 2014. i 2015. godini stručni saradnici Odjeljenja za savjetodavno-terapeutski rad kontinuirano su pružali usluge svim građanima Kantona Sarajevo koji su za to iskazali potrebu. Usluge su pružane kroz individualni, dijadni/partnerski i porodični oblik rada, što je ovisilo o prezentiranom problemu, fokusiranoj problematici i očekivanjima korisnika od tretmana, utvrđenog cilja tretmana, te broja članova porodičnog sistema koji su iskazali motivaciju za uključivanje u tretman. Savjetodavno-terapeutske usluge pružali su stručni saradnici za savjetodavno-terapeutski rad koji u svom radu primjenjuju sistemski način razumijevanja funkcioniranja porodičnog sistema, te koriste tehnike sistemske porodične terapije i komplementarne tehnike drugih terapijskih škola, poštujući etičke principe u ovoj oblasti. To su princip povjerljivosti podataka vezanih za korisnika i sadržaj tretmana, te princip dobrovoljnosti za uključivanje u tretman. Navedene aktivnosti su imale za cilj otklanjanje problema koji ograničavaju funkcioniranje porodice i njenih članova, kao i prevenciju društveno nepoželjnih pojava i ponašanja.

U konkretnim slučajevima, kao i do sada, radilo se na prevenciji različitih rizika u pojavi i razvoju psihosocijalnih problema u porodičnom i drugim sistemima.

Evaluacija terapijskog ishoda realizirana je sa svim korisnicima sa kojima je završen kontinuiran tretman. Evaluacija je podrazumijevala usmeno rekapituliranje značajnih uvida i postignutih promjena korisnika. Tehnike **evaluacije savjetodavno-terapeutske procesa** primjenjivale su se i tokom samog tretmana pri čemu su savjetnici-terapeuti nastojali sagledati na koji način su terapijske intervencije doprinijele promjenama koje su utjecale na terapijske ishode u odnosu na definirane probleme.

Budući da Ustanova trenutno obavlja djelatnost sa znatno smanjenim brojem uposlenika (usljed odlazaka u penziju ili sporazumnih raskida ugovora), a poslovi koje realizira su sve obimniji i odgovorniji, evidentna je potreba da se zaposle novi radnici i to kako na savjetodavno-terapeutskim tako i na poslovima primarne prevencije. S obzirom na navedeno, zapošljavanje još najmanje tri osobe bilo bi u sadašnjem trenutku zadovoljavajuće za realizaciju kontinuiranih programskih zadataka Ustanove.

9. JU “ TERAPIJSKA ZAJEDNICA KAMPUS KANTONA SARAJEVO”

1. Afirmativne odgojno-obrazovne poruke putem emisije “Odličan 5+”

Emisije “Odličan 5+” predviđene Akcionim planom u saradnji s našom Ustanovom nisu realizirane zbog nedostatka finansijskih sredstava.

2. Edukativno informativne radionice za roditelje

S obzirom na postojeću saradnju sa osnovnim i srednjim školama u toku 2014/2015. školske godine održana su **četiri predavanja za roditelje**. Predavanja su održana u slijedećim školama: OŠ “9. maj” Pazarić, Srednja škola za saobraćaj i komunikacije, Srednja građevinsko geodetska škola i Četvrta gimnazija. Naša Ustanova je predavanja održala po pozivu škola. Teme predavanja su imale za cilj da informišu roditelje o ulozi porodice u prevenciji ovisnosti i drugih rizičnih ponašanja.

3. Uspostavljanje direktne saradnje sa Vijećima učenika i Vijećima roditelja učenika osnovnih i srednjih škola

U toku 2013/2014. školske godine održano je predavanje za Vijeće roditelja Četvrte gimnazije i podijeljen je edukativni materijal o ulozi porodice u prevenciji ovisnosti i drugih rizičnih ponašanja. Predavanje je održano kao dio Projekta prevencije ovisnosti koji je naša Ustanova realizirala, a u koji je Četvrta gimnazija bila uključena.

4. Organizovanje dodatnih aktivnosti (seminari, okrugli stolovi) za stručne osobe

Iako su postojali upiti školskog osoblja za organiziranjem stručnih seminara i okruglih stolova, naša Ustanova nije mogla na njih odgovoriti zbog manjka finansijskih sredstava.

Ipak, stručni tim Kampusu je organizirao predavanja za nastavnička vijeća u slijedećim školama: Prva gimnazija, Četvrta gimnazija, OŠ “Velešićki heroji” i Četvrta osnovna škola Hrasnica. Predavanja su održana u toku školske 2014/2015. godine, a imala su za cilj da educiraju školsko osoblje o ulozi škole u radu na prevenciji rizičnih ponašanja i kako postupati sa učenicima pod povećanim rizikom od društveno neprihvatljivih oblika ponašanja.

5. Edukativni treninzi i radionice za učenike osnovnih i srednjih škola koristeći koncept vršnjačke edukacije

Uz suglasnost Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo naša Ustanova realizira Program prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci kroz izgradnju životnih vještina primjenjujući koncept vršnjačke edukacije u osnovnim i srednjim školama na području Kantona Sarajevo. Program se realizira od školske 2011/2012. godine.

Tokom školske 2013/2014. godine u Projekat je bilo uključeno **pet škola**: Prva gimnazija, Četvrta gimnazija, Srednja škola primijenjenih umjetnosti, Srednja škola za okoliš i drveni dizajn, OŠ “Pofalići” i OŠ “Velešićki heroji”. Za učenike navedenih škola su organizovani trodnevni edukativni seminar nakon kojih su dobili certifikat za vršnjačke edukatore. Po završetku seminara, učenici su pripremali i održavali radionice u svojim školama za vršnjake. Vršnjačke edukatore su pratili i supervizirali članovi stručnog tima Kampusu. Kroz Projekat je educirano 48 učenika i učenica iz srednjih škola i 28 učenika i učenica iz osnovnih škola.

U periodu mart-maj 2014. godine Stručni tim za prevenciju ovisnosti održao je **31 radionicu u sedam škola**. Radionice su održane u slijedećim školama: Peta gimnazija, Prva bošnjačka gimnazija, Srednja mašinska-tehnička škola, Srednja građevinsko geodetska škola, Opća realna gimnazija – Katolički školski centar “Sv. Josip”, OŠ “Kovačići” i Četvrta osnovna škola Hrasnica.

Tokom školske 2014/2015. godine u Projekat su bile uključene **četiri škole**: OŠ “Alija Nametak”, OŠ “Kovačići”, OŠ “Safvet beg Bašagić” i Peta gimnazija. Kroz Projekat je educirano 44 učenika i učenica iz osnovnih škola i 17 učenika i učenica iz srednje škole.

U periodu septembar-decembar 2014. godine održano je **19 edukativnih radionica u četiri škole**. Radionice su održane u slijedećim školama: Srednja mašinska-tehnička škola, Srednja škola primijenjenih umjetnosti, Srednjoškolski entar Ilijaš – Mašinska škola i OŠ “9. maj” Pazarić.

U periodu februar-maj 2015. godine održano je **50 radionica u osam škola**. Radionice su održane u

slijedećim školama: Srednja građevinsko-geodetska škola, Katolički školski centar "Sv. Josip" - Srednja medicinska škola, Srednja mašinska-tehnička škola, Srednja škola metalnih zanimanja, Srednja škola za saobraćaj i komunikacije, Prva bošnjačka gimnazija, Četvrta osnovna škola Hrasnica i Prva osnovna škola Ilidža.

Cilj edukativnih radionica jeste **prevencija zloupotrebe psihoaktivnih supstanci i drugih oblika rizičnih ponašanja**.

Za 2014. godinu je napravljen edukativni plan s ciljem prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci i drugih oblika rizičnih ponašanja za štíćenike Zavoda za vaspitanje muške djece i omladine. Edukativne radionice su održavane u prostorijama Zavoda u periodu januar – jun 2014. godine.

6. Multisektorska saradnja u educiranju mladih o štetnosti zloupotrebe droga i izrada zajedničkog edukativnog programa rada

Nijedna ustanova, niti organizacija nije iskazala interes za zajedničkim radom s ciljem educiranja mladih o štetnosti zloupotrebe psihoaktivnih supstanci.

7. Sportske aktivnosti u Kampusu

Zbog nedostatka finansijskih sredstava Kampus nije bio u mogućnosti da organizuje niti jednu sportsku aktivnost iz akcionog plana.

8. Razvijanje promotivno-preventivnih aktivnosti kroz izradu brošura o riziko i zaštitnim faktorima koji su u vezi sa zloupotrebom droga i drugih oblika rizičnih ponašanja

Zbog nedostatka finansijskih sredstava nisu izrađene brošure o riziko i zaštitnim faktorima.

Međutim, naš Stručni tim je printao edukativne materijale za roditelje i prosvjetne radnike koji su distribuirani nakon održanih predavanja.

9. Održavanje predavanja za roditelje djece sa poremećajima u ponašanju

Školama je ponuđena mogućnost da pozovu našu Ustanovu kada se ukaže potreba za predavanjem za roditelje djece s poremećajima u ponašanju.

10. Doprinijeti izradi programa sekundarne prevencije maloljetničkog prijestupništva

Naša Ustanova nije upoznata da li je pristupljeno izradi programa sekundarne prevencije.

11. Testiranje urina na prisustvo psihoaktivnih supstanci

Nije regulisana zakonska procedura za testiranje učenika na prisustvo metabolita psihoaktivnih supstanci u urinu.

12. Pomoć u rješavanju problema zloupotrebe droga kod maloljetnih osoba u sukobu sa zakonom

Zbog nepostojanja zakonske osnove Kampus nije mogao pružiti psiho-socijalnu pomoć maloljetnim osobama u sukobu sa zakonom u rješavanju problema zloupotrebe droga kroz individualni rezidencijalni tretman. Preporuka Timu za implementaciju Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom da poduzmu aktivnosti da se ova oblast zakonski uredi, tj. da se Kampusu zakonski omogući da pruža pomoć maloljetnim osobama u rješavanju problema zloupotrebe droga.

13. Edukacija nosilaca aktivnosti Akcionog plana

Nije pokrenuta niti jedna inicijativa od strane nadležnih za edukaciju nosilaca aktivnosti Akcionog plana kako bi se sticala nova znanja, te razmjenjivala iskustva u radu sa maloljetnim osobama u sukobu sa zakonom.

14. Aktivnosti oko integrisanja JU Kampus kao organa izvršenja krivičnih sankcija putem izmjena i dopuna zakonske regulative

Zbog nepostojanja zakonske osnove Kampus nije mogao raditi na izvršenju krivičnih sankcija izrečenim maloljetnim osobama u sukobu sa zakonom. Preporuka Timu za implementaciju Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom da poduzmu aktivnosti oko integrisanja JU Kampus kao organa izvršenja krivičnih sankcija putem izmjena i dopuna zakonske regulative.

15. Provođenje mjera sigurnosti obaveznog liječenja od ovisnosti

Zbog nepostojanja zakonske osnove Kampus nije mogao psiho-socijalnu pomoć osobama u sukobu sa zakonom. Preporuka Timu za implementaciju Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prijestupništva i rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom da poduzmu aktivnosti oko integrisanja JU Kampus kao organa izvršenja krivičnih sankcija putem izmjena i dopuna zakonske regulative.

Napomena: S obzirom da je za sve gore navedene aktivnosti u usvojenom Akcionom planu bilo potrebno izdvojiti odgovarajuća finansijska sredstva, a ista nikada nisu doznačena Kampusu tako da smo sve gore navedene aktivnosti uradili iz sredstava budžeta Kampusu, **kao i iz sredstava zaposlenika ustanove (iz svojih ličnih sredstava).**

10. KJU “DOM ZA DJECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA”

U KJU Dom za djecu bez roditeljskog staranja smješteno je 94 djece životne dobi od 0-19 godina. Od toga, njih 40 je preko 14 godina starosti, te je na (in)direktan način uključeno u ove aktivnosti. Dom na smještaj i zaštitu prima djecu koja dolaze iz porodica gdje su narušeni porodični odnosi, koji svojim nepovoljnim djelovanjem mogu doprinijeti stvaranju preduslova za pojavu delinkvencije kod mladih osoba.

Preduzete aktivnosti u Domu mogu se sumirati kroz sljedeće:

Redovni i kontinuirani poslovi Doma (redovno školovanje, komunikacija sa školama),

Ukupno 30 stručnih radnika Doma svakodnevno provode odgojne mjere u cilju sprječavanja neželjenih oblika ponašanja, na način da se prati školsko postignuće te ponašanje sa vršnjacima kako u Domu tako i u školi, kroz:

- svakodnevnu komunikaciju sa stručnim radnicima škola koju djeca pohađaju,

- organiziranje zajedničkih sastanaka na kojima se razmatra aktuelna problematika, jednom mjesečno, a po potrebi i češće.

Kontinuirana briga za zaštitu i unapređenje zdravlja djece

Zdravstvena zaštita predstavlja skup mjera na očuvanju, zaštiti i unapređenju zdravlja, sprječavanju i suzbijanju bolesti i povreda, ranom otkrivanju bolesti, pravovremenom liječenju i rehabilitaciji. U

vezi sa navedenim, Dom ima uspostavljenu saradnju sa JU „Dom zdravlja“ Kantona Sarajevo te UKC Sarajevo.

□ *Radno-okupacione terapije u saradnji sa NVO sektorom u BiH, a u cilju kreiranja zanimljivih i atraktivnih sadržaja koji će maksimalno okupirati mlade, te neće imati prostora/vremena za činj enje neprihvatljivih oblika ponašanja.*

Različite psiho-socijalne radionice provode se u sklopu redovnih aktivnosti u Domu, koje imaju cilj da se preventivno djeluje na neželjene posljedice i uzroke maloljetničke delinkvencije. Najčešće su to mjere koje su usmjerene na poboljšanje životnih uslova djece u cilju stvaranja socijalne sigurnosti. Okupiranost mladih dobro osmišljenim, zanimljivim, zdravim i konstruktivnim aktivnostima **najbolja je prevencija** prestupništva delinkvencije i drugih nepoželjnih oblika ponašanja. Od projekata koji se provode u Domu izdvajamo sljedeće:

- Projekat „Muzička soba“, zamišljen je i provodi se u KJU Dom za djecu bez roditeljskog staranja kao svojevrsan „kreativni kutak“ u kojem djeca kroz muziku, sa pedagogima i muzičarima, provode slobodno vrijeme učeći historiju muzike, muzičke stilove, kompozitore, upoznavajući se sa muzičkim instrumentima, osnovama sviranja i muziciranja, komponovanja, pisanjem autorskih pjesama, upoznavanjem sa osnovama muzičke produkcije i sl. Muzička Soba kao projekat djeci Doma služi, pored upoznavanja sa svijetom muzike i umjetnosti, kao stimulans za njihovo ohrabrivanje, motivaciju u njihovom općem napretku, podstrek u samopuzdanju, boljoj komunikaciji, slobodi i kreativnosti, te izazov u sticanju radne etike i navika. Neformalno obrazovanje u Muzičkoj Sobi odnosi se na program osmišljen prema afinitetima i sposobnostima štíćenika a usmjeren je ka njihovom općem muzičkom napretku i psiho-fizičkom razvoju.

- Projekat *Psiho-socijalna podrška djeci* u saradnji sa JU „Dom zdravlja“ Kantona Sarajevo, u okviru kojeg psiholog iz centra za mentalno zdravlje sedmično daje podršku na psiho-socijalnom nivou korisnicima ustanove kroz individualni rad,

- Projekat jačanja mentalnog zdravlja Joga sa instruktorom- plesnim terapeutom koji je svakodnevno održavao časove rekreativnog sadržaja i jačanja sistema za održavanje mentalnog zdravlja,

- Projekat *Terapijsko jahanje i hipoterapija* je vodeća alternativna terapija u svijetu, posebno za djecu. Terapija pomaže na neobičan način. Djeci Doma omogućeno je sedmično terapijsko jahanje sa programom rada u skladu sa mogućnostima i teškoćama izraženih kod svakog djeteta individualno. Redovno prisustvovanje časovima u odnosu na tretirane poteškoće rezultiraju psihofizičkim promjenama.

- U *Psihosocijalnim radionicama* djeca jačaju svoje socijalne vještine, međugrupne kohezije, razvijanjem kreativnosti. Radionice održavaju psiholozi koji u odnosu na unaprijed osmišljene i planirane radionice u dvije podjeljene dobne grupe pružaju i jačaju već stečene socijalne vještine, vještine kontrole emocija, jačanja drugarskih veza.

- Projektom *Škola plesa* uključene su dvije grupe djece koja treniraju u skladu sa plesnim tehnikama prilagođenim uzrastu. Rezultati rada prikazuju se na redovnim manifestacijama, a rad prati savremene tehnike plesa uz savremenu muziku, te elemente klasičnog baleta. Plesom razvijaju kreativnost, jača samopouzdanje i održavaju fizičko zdravlje.

- Projekt *Supervizijska podrška* predviđen je za grupu uposlenika u cilju tretiranja i prevencija daljih poslovnih sagorijevanja,

- Radionice za Mlade u saradnji sa SOS Kinderdorf sa ciljem jačanja ličnih kapaciteta mladih,

- Volonteri "Narko Ne" organizacije za djecu školskog uzrasta organizuju druženje sa „Starijom braćom/Starijim sestrama“ putem kojeg im je omogućeno bogaćenje iskustva posjećivanjem raznih manifestacija, kinima, pozorištu, šetnjama gradom, organiziranjem jednodnevnih izleta i sl. Projekt je započeo 2010. godine na inicijativu organizacije „Narko Ne“ i provodi se kontinuirano u Domu. Svi volonteri se prije prvog susreta sa djecom educiraju kroz praktične radionice.

- Projekt osamostaljenja u saradnji sa „Narko Ne“ organizacijom sa ciljem edukacije mladih o vještinama potrebnim za samostalno vođenje domaćinstva i organizaciju životnih obaveza.

□ Sportski klubovi

- Projekt Interkampus u saradnji sa Organizacijom *Sprofondo* gdje djeca u danima vikenda odlaze na treninge fudbala,

- Projektom Škola sporta za djecu Doma, organizuju se sedmične sportske aktivnosti. Časovi se odvijaju na igralištu Doma kao i unutrašnjima prostorijama namjenjenim za izvođenje ovakve vrste aktivnosti. Univerzalna škola sporta sa instruktorom pripremila je set sportskih radionica koje obuhvataju najbitnije elemente za zdrav i usklađen fizički razvoj. Cilj projekta je doprinijeti smanjenju socijalne isključenosti djece bez roditeljskog staranja putem sportske edukacije.

- Veći broj djece je uključen u sportske sekcije prema njihovim interesovanjima i afinitetima. (karate, fudbal, odbojka, košarka i sl.)

□ KJU Porodično savjetovalište

U okviru Sporazuma o saradnji između KJU „Porodično savjetovalište“ i KJU „Dom za djecu bez roditeljskog staranja“ realizira se Projekat *Moj izbor* gdje se pruža mogućnost djeci da dobiju potrebne vještine kojim jačaju buduće partnerske odnose kao i radionice koje se posebno organiziraju za djecu tinejdžerskog uzrasta.

□ Saradnja sa MUP-om Kantona Sarajevo (PU „Centar“)

Ostvarena je kontinuirana saradnja sa MUP-om Kantona Sarajevo čiji zaposlenici su u Domu održali različite vidove radionica i edukacija na teme maloljetničke delinkvencije, nasilja među vršnjacima i sl.

□ Bezbjednosne mjere

U vezi sa provođenjem bezbjednosnih mjera, poduzete su aktivnosti na postavljanju nadzornih kamera u i oko objekta Doma, čime je povećana bezbjednost djece. Dom je adekvatno prostorno obezbijeđen sa korisnom površinom 2000 m². Poduzeto je niz građevinskih zahvata na saniranju zaštitne ograde i drugih bezbjednosnih elemenata čime se doprinosi sigurnosti djece.

Zaključak:

Zadovoljavajuća zaštita prava djece i prevencija maloljetničke delinkvencije u ustanovama socijalne zaštite prevashodno zahtijeva provođenje odgovarajućih materijalnih, prostornih, organizacijskih i kadrovskih uvjeta. KJU Dom za djecu bez roditeljskog staranja je u proteklom periodu u okviru svojih kapaciteta poduzeo niz naprijed opisanih mjera. Za daljne unaprijeđenje materijalnih i prostornih uslova i jačanje kadrovskog potencijala neophodna je pomoć i podrška svih struktura vlasti, te veće inter-resorno djelovanje svih subjekata.

11. ZAVOD ZA VASPITANJE MUŠKE DJECE I OMLADINE SARAJEVO

1. Kada je u pitanju implementacija mjere/aktivnosti obezbjeđenja stabilnog finansiranja provode-nja djelatnosti iz nadležnosti Ustanove konkretnih pomaka na tom polju do danas nije bilo obzirom na činjenicu da novi Zakon o KU zavod za prihvata i odgoj djece i maloljetnika, koji bi, između osta-log, bilo riješeno pitanja finansiranja ustanove još uvijek nije donesen i isti se trenutno nalazi u re-dovnoj proceduri usvajanja na Domu naroda u Parlamentu F BiH.

2. Kao rezultat usvijenih preporuka Radne grupe, formirane od strane Vlade FBiH koju su činili predstavnici relevantnih ministarstava, ustanova za smještaj i tretman djece i maloljetnika, sudova, tužilaštva, socijalne zaštite, akademske zajednice i UNICEF-a sačinjen je Nacrt zakona o JU Zavod za prihvata i odgoj djece i maloljetnika koji je dobio podršku i koji je usvojen na Predstavničkom domu Parlamenta FBiH.

3. Sredstvima obezbjeđenim od strane Federalnog ministarstva rada i socijalne politike u 2014. go-dini je izvršena potpuna adaptacija i opremanje devastiranog dijela objekta Zavoda. U narednom pe-riodu biće potrebno izvršiti kompletno ograđivanje prostora objekta i utopljanje objekta sa fasa-dom za šta predračunska vrijednost iznosi 364.072,00 KM i za šta nije moguće obezbijesiti sredstva u skorije vrijeme.

4. Po pitanju implementiranja mjera koje se odnose na zapošljavanje stručnih i profiliranih kadrova za rad i tretman maloljetnika u sukobu sa zakonom, Zavod je Federalnom ministarstvu rada i soci-jalne politike kao nadležnom ministarstvu u okviru kojeg Zavod djeluje uputio zahtjev za dobivanje saglasnosti za prijem psihologa i medicinske sestre – tehničara kao stručnih radnika potrebnih u di-rektnom radu sa korisnicima usluga. Potrebna saglasnos nije još dobivena.

5. Aktivnosti koje je Zavod poduzeo u cilju pronalaska načina za obezbjeđenje sredstava za nabav-ku kombi vozila nisu dali tražene rezultate, te Zavod nije izvršio nabavku kombi vozila koji bi bio namjenjen prijevozu korisnika upućenih na istraživanje odgojne mjere, što predstavlja veliki nedos-tatak u ukupnom tretmanu korisnika smještaja u zavodu.

12. KANTONALNO TUŽILAŠTVO

Uloga kantonalnog tužilaštva u okviru akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prestupništva i rad s maloljetnicima u sukobu sa zakonom 2014-2016.

Novim zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku koji je stupio na snagu februaru 2015. godine predviđeno je da tužilac sada pokreće i vodi pripremni postupak protiv mlđb. počinitelja krivičnih djela, naravno kada postoji osnovana sumnja da su isti počinili krivična djela. To je prvi i osnovni zadatak kao organa krivičnog gonjenja, bez obzira da li se radi o mlđb. ili punoljetnim počiniocima krivičnih djela. U tom smislu tužilaštvo rješava redovni priliv iz mlđb. delikvencije i Tim će na kraju godine biti obaviješten o broju donesenih odluka, te njihovoj vrsti, a sve izraženo kroz statistiku.

Obzirom da se radi o vrlo delikatnom zakonu, a samim tim i pristupu i načinu vođenja krivičnog postupka prema maloljetnicima, to pred Tužilaštvo, pored osnovne funkcije u smislu represije, postavlja i određene dodatne obaveze koje su također bitne u pristupu i procesuiranju maloljetničke delikvencije, a to to je aktivnost na polju prevencije maloljetničkog prestupništva, izraženu i to:

- kroz saradnju sa organima unutrašnjih poslova, u smislu konsultacija prilikom obrade predmeta iz ove vrste kriminaliteta, ukazivanja na određene probleme koji izbacuje praksa, obzirom da se svi i prvi put bavimo primjenom ovog zakona, a to podrazumijeva održavanje i određenih sastanaka, gdje bi se ovi problemi rješavali i razmjenjivala mišljenja o određenim stavovima i načinima postupanja u konkretnim situacijama.
- saradnja sa stručnim službama socijalne zaštite
- saradnja sa odgojim ustanovama u smislu problema koje imaju u primjeni i realizaciji predloženih mjera, bilo iz domena otvorene ili zatvorene zaštite, kako bi se sagledali problemi koji nastaju i prilikom realizacije mjera i rada na preventivnim aktivnostima
- ukazivanje preko našeg tima i Vladi Kantona na potrebu izgradnje kapaciteta određenih vaspitnih ustanova, a pogotovo osnivanje Dnevnog centra i dijagnostičkog-opservacionog centra, kako bi se sagledali problemi koji nastaju i prilikom realizacije mjera i rada na preventivnim aktivnostima
- ostvariti saradnju u razmjeni iskustva sa istim ovim Timom, ali iz Istočnog Sarajeva, obzirom da oni od 2010. godine primjenjuju novi Zakon o maloljetnicima
- u okviru edukacije koja je dosad bila uspješna potrebno je da bude češća i u smislu praktičnih rješenja, kao i sa upoznavanjem određenih dostignuća, pogotovo organa koji se bave preventivnom aktivnošću

Ovo Tužilaštvo ostaje otvoreno za sve vidove saradnje sa ustanovama i organizacijama koje se bave ovom problematikom u mjeri kojoj to zakon dopušta.

Informacija o ulozi Centra za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu u provedbi Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prestupništva i rada sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom (2014-2016).

Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu (CPRC) je nevladino udruženje, koje je osnovano pri Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine 2007. godine.

CPRC svojom aktivnom participacijom u domenu kreiranja, provođenja i praćenja provedbe javnih politika doprinosi uspostavljanju prepoznatljivih međunarodnih standarda u suprotstavljanju kriminalitetu u Bosni i Hercegovini na postulatima činjenično zasnovanog pristupa i transparentnosti rada subjekata formalne i neformalne kontrole kriminaliteta.

CPRC provodi naučna i *policy* istraživanja u saradnji sa domaćim i inostranim partnerima iz vladinog sektora i organizacijama civilnog društva, sa ciljem unaprjeđenja i promocije javnih politika u domenu prevencije i suzbijanja svih oblika kriminalnih, protivpravnih i asocijalnih ponašanja u BiH, primjenjujući objektivnu i pouzdanu istraživačku metodologiju kao i standarde rada.

Od decembra 2014. godine na području Kantona Sarajevo provodi projekat „Pravda za svako dijete“ uz podršku Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju, Vlade Švicarske i UNICEF-a, a u saradnji sa nadležnim ministarstvima, institucijama i agencijama, kao i organizacijama civilnog društva. U skladu sa ciljevima UNICEF-a, projekat je usmjeren na podršku reformi i jačanju reformisanog sistema maloljetničkog pravosuđa u Bosni i Hercegovini. Opšti cilj projekta je unapređenje pravnog okvira, podrška u njegovoj implementaciji, kao i izgradnja socijalnog okruženja koje prepoznaje potrebe djece u riziku i djeteta u sukobu sa zakonom te podržava reakciju u najboljem interesu djeteta.

Jedna od projektnih aktivnosti je i pružanje pomoći Timu za implementaciju Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prestupništva i rada sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom (2014-2016). Odlukom Tima, istaknuta je potreba za učešćem predstavnika CPRC-a u sastancima Tima, sa svrhom da se osigura da se na temelju zajedničkih zaključaka ostvari maksimalan doprinos u realizaciji Akcionog plana.

U dosadašnjoj saradnji između Tima i CPRC-a realizirano je niz aktivnosti s ciljem da se doprinese što većoj primjeni, primarne, sekundarne i tercijarne prevencije maloljetničkog prestupništva.

U skladu sa ciljevima projekta, CPRC je u dosadašnjim realiziranim projektnim aktivnostima pomogao Timu u realizaciji sljedećih ciljeva:

- Izgradnju održivih mehanizama saradnje između svih institucija i profesionalaca uključenih u sistem maloljetničkog pravosuđa na području Kantona Sarajevo. U tu svrhu održano je petnaest sastanaka u kojem je učešće uzelo trideset i šest osoba. Radilo se o osobama različitog profila-državni službenici, radnici iz centra za socijalni rad, policijski službenici, pedagozi, psiholozi i socijalni radnici iz osnovnih i srednjih škola. Na sastancima je izražena spremnost za intenzivniju saradnju i razgovarano je o modalitetima te saradnje.
- Pružanje podrške u implementaciji Akcionog plana za prevenciju maloljetničkog prestupništva i rada sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom, kao i usklađivanje istog sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u formi dopune Akcionog plana, s posebnim osvrtom u razvoju mjera sekundarne i tercijarne prevencije. CPRC je doprinio u koncipiranju svih šesnaest aktivnosti iz dopune Akcionog plana.
- Unapređenjem znanja i vještina profesionalaca iz pravosudnih i nepravosudnih organa uključenih u odnosnu oblast, kroz niz radionica edukativnog karaktera. U tu svrhu održane su tri radionice koje su se bavile temama uspješne primjene alternativnih mjera kroz odredbe Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Učešće na ovim radionicama uzeli su pedagozi, psiholozi i socijalni radnici iz Kantonalnog centra za socijalni rad, policijski službenici, tužioc i sudije. Također je održana radionica pod nazivom „Identifikacija djece u riziku i modeli sekundarne prevencije maloljetničkog prestupništva“. Osnovni cilj radionice bio je kreiranje indikatora za prepoznavanje „djece u riziku“ i indikatora snaga za smanjenje rizika u kojem se određena djeca nalaze. Zajedno sa osobama koje rade u oblasti dječije zaštite, bilo je potrebno identifikovati osnovne elemente potencijalnih programa za upravljanje rizicima – programa sekundarne prevencije. Naime, na radionici su učestvovali pedagozi i socijalni radnici osnovnih i srednjih škola i socijalni radnici iz centara za socijalni rad, koji svoje profesionalne aktivnosti obavljaju na području Kantona Sarajevo. Interaktivni rad na radionici, sa značajnom primjesom naučnog pristupa, rezultirao je kreiranjem prve verzije indikatora za procjenu rizika u kojem se djeca nalaze i procjenu snaga za smanjenje prepoznatih rizika. Finalizacijom ovog dokumenta očekuje se stvaranje instrumenta za profesionalce koji će omogućiti jedinstven način prikupljanja relevantnih podataka, te na osnovu toga kreiranje individualnih planova upravljanja rizicima. Individualni planovi trebaju biti zasnovani na jedinstvenim načelima i minimumu zajedničkih obilježja.
- Provođenje studije o samoprijavljenoj delinkvenciji (ISR 3) na reprezentativnom uzorku za područje Kantona Sarajevo. Centar za istraživanje politike suprotstavljanja

kriminalitetu (CPRC) učestvovao je u naučno-istraživačkom projektu *International Self-report Delinquency study (ISR3)*, koji se provodi u preko 40 država širom svijeta. Radi se o trenutno najaktuelnijem, sveobuhvatnom istraživanju koje se odnosi na izučavanje stvarnog i „tamnog“ obima i strukture rizičnog i prestupničkog ponašanja maloljetnika, kao i na utvrđivanje uzroka takvih ponašanja.

Rezultati će nam ukazati na stanje u našim školama i omogućiti da konsultujemo preventivne programe država u kojima je situacija sa rizičnim i prestupničkim ponašanjem maloljetnika bolja nego kod nas. U tom smislu, rezultati ovog istraživanja dat će izuzetno važne podatke o rizičnom i prestupničkom ponašanju maloljetnika, a na osnovu kojih će biti moguće redefinirati preventivne programe koji su već u primjeni, odnosno kreirati nove preventivne programe. Na taj način, poboljša će se sigurnosna situacija u školama, nastava će se odvijati u okolnostima bez sigurnosnih rizika. Također, očekuje se da bi se na ovaj način moglo uticati i na rano korigovanje ponašanja maloljetnika kako oni ne bi nastavili sa problematičnim ponašanjem u adolescentnom dobu i punoljetstvu. Pomenuto istraživanje se provelo u deset osnovnih škola u Kantonu Sarajevo od kraja 2014. godine do maja 2015. godine. Anketirani su učenici završnih razreda osnovnih škola (VII, VIII i IX razredi) izabrani metodom slučajnog uzorka.

- Razvijanje priručnika za rad sa djecom koji se u krivičnom postupku pojavljuju kao svjedoci i/ili žrtve. Izrađena je prva radna verzija priručnika zasnovanog na dobrim praksama iz odnosne oblasti.

Pobrojane projektne aktivnosti zahtijevaju sveobuhvatan i multidisciplinarn pristup. To podrazumijeva set reformskih aktivnosti uz izravno uključivanje profesionalaca koji rade sa djecom u sukobu sa zakonom, kao što su: policijski službenici, tužioci, sudije, advokati, socijalni radnici, psiholozi, pedagozi, defektolozi, profesionalci iz nevladinog sektora, i drugi relevantni akteri. CPRC je do sada održao sastanak skoro u svim Općinama u Kantonu, kao i sastanke sa navedenim profesionalcima na području svih općina u Kantonu, zagovarajući veću primjenu Zakona i implementaciju aktivnosti iz Akcionog plana, s posebnim osvrtom na formiranje savjeta sigurnosti. CPRC će u svom daljem radu nastaviti sa započetim aktivnostima.